

**T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİNDE GİRİŞİMCİ OLMA SÜRECİ: TÜRK,
ORTADOĞU GÖÇMENİ VE BALKAN GÖÇMENİ GİRİŞİMCİLERİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

KISMET TAJİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. GÖKHAN KERSE

KASIM - 2023

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİNDE GİRİŞİMCİ OLMA SÜRECİ: TÜRK,
ORTADOĞU GÖÇMENİ VE BALKAN GÖÇMENİ GİRİŞİMCİLERİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kısmet TAJİ

Enstitü Anabilim Dalı: İŞLETME
Enstitü Bilim Dalı : SOSYAL BİLİMLER

**“Bu tez 20/11/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri
bulunan jüri üyeleri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI
Doç. Dr. Gökhan KERSE	Başarılı
Doç. Dr. Oğuzhan AY TAR	Başarılı
Doç. Dr. Şefik ÖZDEMİR	Başarılı

ETİK BEYAN METNİ

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Kismet TAJİ

20/11/2023

ÖNSÖZ

Tez yazım süresince, benimle değerli bilgilerini paylaşan ve her zaman yol göstererek yönlendiren, disiplinli ve özenli çalışmalarıyla kendisini örnek aldığım değerli danışmanım Doç. Dr. Gökhan KERSE'ye teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve hayatımın her zamanında yanımda destek olan, çalışmamda emek verip araştırma sürecimde yardımını benden hiç eksik etmeyen, zorlandığımda bana kalbiyle güç veren kıymetli eşim Muhammed Tayyip TAJİ'ye ve hayat boyunca bana desteklerini esirgemeyen canım aileme sonsuz sevgiyle teşekkür ederim.

Kısmet TAJİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ.....	1
I.ÇALIŞMANIN KONUSU	1
II. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	1
III.ÇALIŞMANIN AMACI	2
1. BÖLÜM: GİRİŞİMCİ VE GİRİŞİMCİLİK.....	3
1.1.Girişimci ve Girişimcilik Kavramları.....	3
1.2. Girişimciliğin Önemi	6
1.3.Girişimcilik Türleri	7
1.3.1.İç Girişimcilik	8
1.3.2.Bağımsız Girişimcilik	9
1.3.3.Sosyal Girişimcilik.....	9
1.3.4.Kurumsal Girişimcilik	10
1.3.5.Kadın Girişimciliği	11
1.3.6.Kamu Girişimciliği	12
1.3.7.Sanal (Dijital) Girişimcilik.....	12
1.3.8.Göçmen Girişimciliği.....	13
2. BÖLÜM: GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ	14
2.1. Kavramsal Olarak Göçmen Girişimciliği	14
2.2. Göçmen Girişimciliği ile İlgili Yaklaşımlar	15
2.2.1.Arz Taraflı Yaklaşım	16
2.2.2.Talep Taraflı Yaklaşım	16
2.2.3.Etkileşim Modeli.....	17
2.2.4.Karma Yerleşiklik Yaklaşım	18
2.2.5.Sahiplik Modeli.....	19

2.3. Göçmenleri Girişimciliğe Yönelten Sebepler	20
2.4. Göçmen Girişimciliğinde Etkili Kaynaklar	21
2.5. Göçmen Girişimciliğinde Karşılaşılan Problemler	22
2.6. Göçmen Girişimciliğini Konu Alan Çalışmaların Kapsamı	23
3.BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE BULGULAR	25
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	25
3.2. Araştırmanın Yöntemi	25
3.3. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	26
3.4. Araştırmanın Örneklemi ve Görüşme Formu	27
3.5. Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler	30
SONUÇ	45
KAYNAKÇA.....	48
EK	56
ANKET FORMU.....	56
EK-1	57
ANKET FORMU ARAPÇA.....	57
ÖZGEÇMİŞ	58

KISALTMALAR

G7: Group of seven

ss: sayfa sayısı

vb: ve benzeri

vd: ve diğçerleri

yy: yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Bir Girişimcinin Sahip Olması Gereken Özellikleri	5
Tablo 2: Girişimciliğin Önemi	7
Tablo 3: Göçmen Girişimcilerin Karşılaştığı Problemler.....	23
Tablo 4: Görüşme Formu	28
Tablo 5: Örneklemdeki Ortadoğu Göçmeni Girişimcilerin Özellikleri.....	28
Tablo 6: Örneklemdeki Balkan Göçmeni Girişimcilerin Özellikleri	29
Tablo 7: Örneklemdeki Türk Girişimcilerin Özellikleri.....	30
Tablo 8: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Birinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	31
Tablo 9: Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Birinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	31
Tablo 10: Türk Katılımcılara Yönelik Birinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları ...	32
Tablo 11: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik İkinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	33
Tablo 12: Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik İkinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	33
Tablo 13: Türk Katılımcılara Yönelik İkinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	34
Tablo 14: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Üçüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	34
Tablo 15: Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Üçüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	35
Tablo 16: Türk Katılımcılara Yönelik Üçüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları..	35
Tablo 17: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Dördüncü Soruya Dair İçerik AnaliziSonuçları	36
Tablo 18: Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Dördüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 19: Türk Katılımcılara Yönelik Dördüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	37
Tablo 20: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Beşinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	38

Tablo 21: Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Beşinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	39
Tablo 22: Türk Katılımcılara Yönelik Beşinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları ..	40
Tablo 23: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Altıncı Soruya Dair İçerik AnaliziSonuçları	41
Tablo 24: Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Altıncı Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	41
Tablo 25: Türk Katılımcılara Yönelik Altıncı Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları ...	41
Tablo 26: Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Yedinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 27: Balkan Katılımcılara Yönelik Yedinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları.....	43
Tablo 28: Türk Katılımcılara Yönelik Yedinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları..	44

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Etkileşim Modelinin Yapısı	18
Şekil 2: Göçmen Girişimcilikte Sahiplik Modeli.....	19
Şekil 3: Görüşme Aşamaları	27

ÖZET	
Başlık: Göçmen Girişimciliğinde Girişimci Olma Süreci: Türk, Ortadoğu Göçmeni ve Balkan Göçmeni Girişimcilerin Karşılaştırılması	
Yazar: Kısmet Taji	
Danışman: Doç. Dr. Gökhan Kerse	
Kabul Tarihi: 20/11/2023	Sayfa Sayısı: 70
Bu çalışmanın amacı girişimcilik faaliyetinde bulunan göçmen girişimcilerin girişimci olma nedenlerini ve karşılaştıkları sorunları ele almaktır. Çalışmada göçmen girişimcilerin ne gibi sorunlarla karşılaştıkları ve bu sorunlara karşılık nasıl çözümler buldukları veya bulunabileceği irdelenmiştir. Bununla beraber Türk girişimciler de dâhil edilerek bir karşılaştırma yapılmıştır. Çalışmanın teorik kısmında sırasıyla girişimci ve girişimcilik kavramları üzerinde durulmuştur. Bunun yanında göçmen girişimciliğinin kavramsal çerçevesi oluşturulup göçmen girişimcilikte kullanılan yaklaşımlardan bahsedilmiş, göçmenleri girişimciliğe yöneltten sebepler ve etkili kaynaklar açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın uygulama kısmındaki verileri toplamak amacıyla Karaman ve Konya illerindeki farklı sektörlerde faaliyette bulunan Ortadoğu göçmeni, Balkan göçmeni ve Türk girişimciler tercih edilmiştir. Bu doğrultuda kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle veriler için görüşme tekniği ile açık uçlu sorular hazırlanıp araştırmacılara yüz yüze sorulmuş ve 60 girişimciden veriler toplanmıştır. Bu veriler için öncelikle çalışma grubunda yer alan katılımcıların özellikleri bir tablo halinde verilmiştir. Daha sonra ise nitel araştırma kapsamında verilen cevaplar aşamalı halde analiz edilmiştir. Verilen cevaplar incelenerek açık kodlama ile bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu süreçte verilen cevaplar ayrı ayrı incelenerek karşılaştırma yapılmış ve her soruya verilen yanıtın sıklığı belirlenerek tablolastırılmıştır. Analizler yapıldıktan sonra göçmen girişimcilerin ve Türk girişimcilerin karşılaştığı sorunlar ve bu sorunlara karşılık nasıl çözümler buldukları, benzer veya farklı sorunların neler olduğu belirlenmiş ve tartışılarak önerilerde bulunulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Girişimci, Girişimcilik, Göçmen Girişimciliği, Ortadoğu ve Balkan Göçmeni Girişimciler, Türk Girişimciler	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Process of Become an Entrepreneur in Immigrant Entrepreneurship: Comparison of Turkish, Middle Eastern Immigrant and Balkan Immigrant Entrepreneurs	
Author of Thesis: Kismet Taji	
Supervisor: Assoc. Prof. Gökhan Kerse	
Accepted Date: 20/11/2023	Number of Pages: Seventy
The purpose of this study is to address the reasons for being an entrepreneurial and the problems they face. In the study, it was examined what problems immigrant entrepreneurs faced and how they found solutions to these problems. However, Turkish entrepreneurs were also included and a comparison was made. In the theoretical part of the study, entrepreneurship and entrepreneurship were emphasized, respectively. In addition, the conceptual framework of immigrant entrepreneurship was established and the approaches used in migrant entrepreneurship were mentioned, and the reasons and effective resources of immigrants towards entrepreneurship were tried to be explained. Immigrants and Turkish entrepreneurs operating in different sectors in Middle Eastern immigrants, Balkan immigrants and Turkish entrepreneurs operating in different sectors in Karaman and Konya provinces were preferred. In this regard, the snowball hand holding method was used. With this method, open-ended questions were prepared for the data with the interview technique and asked researchers face to face and data were collected from 60 entrepreneurs. For these data, the characteristics of the participants in the working group are specified in a table. Then, the answers given within the scope of qualitative research were analyzed gradually. The answers given were examined and transferred to the computer environment with open coding. The answers given in this process were examined separately and compared and the frequency of the answer to each question was determined and tabulated. Problems faced by immigrant entrepreneurs and Turkish entrepreneurs after analysis and how they find or find solutions to these problems, what are similar or different problems, opportunities to turn problems into opportunities were supported by discussions and suggestions that emerged as a result of the research conducted.	
Keywords: Entrepreneur, Entrepreneurship, Immigrant Entrepreneurship, Middle Eastern and Balkan Immigrant Entrepreneurs, Turkish Entrepreneurs.	

GİRİŞ

I. ÇALIŞMANIN KONUSU

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmesiyle birlikte girişimcilik kavramı hayatımıza girmeye başlamıştır. Öyle ki, bilgi çağına geçilmesiyle insanın fiziki gücünün değeri hızla düşerken, fikri emeği ise büyük bir hızla artış göstermiştir. Bu noktada girişimcilik, yönetim ve yaratıcı çalışma faaliyetlerinin ön planda tutulması ile beraber fikri emeğin en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Girişimciliğin sağlamış olduğu istihdam olanaklarıyla birlikte işsizlik sorununa büyük ölçüde çözüm sunulmuş ve toplumun refah seviyesinde canlılık sağlanmıştır. Ayrıca yaratıcılığa olanak tanınması ile birlikte girişimcilik günümüzün yoğun rekabet ortamında önemli bir konuma yükselmiştir.

Dünyanın birçok yerinde göç eylemlerinin yaşanması bütün bölgeleri son derece etkilemektedir. Bir ülkedeki göç eden tüm gruplar tarafından gerçekleştirilen girişimcilik alanı göçmen girişimciliği olup, göç edilen ülkede yapılan girişimcilik faaliyetlerini ve bu ülkeye katkı sağlayan ekonomik eylemi ifade etmektedir. Kişilerin çalışma hayatında gerçekleştirdikleri ekonomik süreçler, bulunduğu toplum içindeki sınıfsal yapı olarak konumlarını göstermektedir. Bu sınıfsal yapının içerisinde bulunan göçmenler de işgücü piyasası konumları itibarıyla göç edip girişim faaliyetinde bulundukları için topluma sağladıkları fayda yadsınamayacak düzeydedir. Bu nedenle, bir ülkede göçmen girişimcilerin bulunması öncelikle istihdamın arttırılmasında ve bazı konularda krizlerin önüne geçilmesinde kalkan görevi görebilir. Bu bağlamda bu çalışmada göçmen girişimciliğine odaklanılmıştır.

II. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Göçmen girişimciliğini ele alan ulusal ve uluslararası alanda yapılmış çalışmalar genellikle göçmen girişimciliğinde yaygın olarak kullanılan kavramları, yöntemleri ve bağlamları belirlemek için literatürdeki göçmen girişimciliği teorilerinden faydalanarak mülteci girişimciliğinin açıklanmasına odaklanmıştır. Göçmen girişimciliğinde girişimci olma nedenlerini ve karşılaşılan sorunları belirlemek ve bununla beraber Türk girişimcileri de dâhil ederek benzer sorunların olup olmadığı kapsamında karşılaştırma yapmak amacıyla yapılan bu çalışma daha önce ele alınmamıştır.

III. ÇALIŞMANIN AMACI

Yukarıda açıklanan gerekçelerle göçmen girişimciliği toplumsal ve sosyal alanda etkili olduğu gibi özellikle ekonomi alanında bir ülkede kalkan görevinde olup o ülkeyi etkileyebilmektedir. Bu çalışma göçmen girişimciliğine odaklanarak göçmen girişimcilerin girişimci olma nedenlerini ve bu bağlamda karşılaştıkları sorunları ele almış ve Türk girişimcilerle benzer sorunlar yaşayıp yaşamadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada öncelikle girişimci ve girişimcilik kavramı üzerinde durularak girişimcilik türleri açıklanmıştır. Daha sonra göçmen girişimciliğinin kavramsal çerçevesi oluşturulup göçmen girişimcilikte kullanılan yaklaşımlardan bahsedilmiş, göçmenleri girişimciliğe yönelten sebepler ve etkili kaynaklar açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca göçmenlerin girişimcilik faaliyetinde karşılaştıkları sorunlara yer verilmiştir. Verileri toplamak amacıyla nitel araştırma deseni olan mülakat tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem seçimi ve veriler toplandıktan sonra uygun analizler yapılarak amaca ulaşılmaya çalışılmıştır. Son olarak analizlerden elde edilen bulgular değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

1. BÖLÜM: GİRİŞİMCİ VE GİRİŞİMCİLİK

1.1. Girişimci ve Girişimcilik Kavramları

Girişimci ve girişimcilik ile ilgili alana bakıldığında ekonomist Richard Cantillon'un 18.yy'ın başlarında ilk defa bu kavramları ele alarak kullandığı bilinmektedir. Cantillon, girişimciyi "içinde var ederek durduramadığı, sürekli çalışır hâlde hayal ettiği iş fikrini gerçeğe dönüştürebilmek amacıyla cesaret göstererek harekete geçen kişi" olarak açıklamıştır (Ergüder & Kayalar, 2011, s. 5). İşletme için ise, rasyonel bir karar verici olarak belirli riskleri ve yönetimi üstlenen kişi olarak nitelendirmiş, bir girişimcinin sermaye sahibi olmasının yanı sıra ayrıca risk unsurunu üstlendiğini ve bu konuda cesaret sahibi olduğunu vurgulamıştır (Özkaya, 2020, s. 3).

Girişimciliğin ne olduğuna tarihsel zaman dilimi içinde bakıldığında, birçok yazar tarafından birbirinden farklı ve belirsizliklerle dolu kavramlarla açıklanmaya çalışıldığı ve net bir tanımda bulunulamadığı görülmüştür (Küçüköğlu, Baynazoğlu & Berber, 2020, s. 93). Gün geçtikçe bu kavramlar önem kazanmaya başlamış, özellikle bilgi toplumuna geçilmesiyle birlikte orta çağdan günümüze kadar iktisadi alanlardaki literatürlerde birçok teorisyen tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır (Güner & Korkmaz, 2011, s. 44). Girişimci kelimesinin asıl kökeni Fransızca "entreprendre" teriminden gelmekte olup, "bir şey yapmak" ifadesiyle kullanılmaktadır. Ortaçağ'a bakıldığında ise girişimcilik kelimesinin anlamı aktif olan ve işi yapan olarak ifade edilmiştir. Eski zamanlarda kullanılan "teşebbüs" ve "müteşebbis" kavramları bugün "girişim" ve "girişimci" kavramları olarak yerini almıştır (Aytaç & İlhan, 2007, s. 102). Girişimciliğe ve girişimciye ilişkin genel olarak literatürdeki tanımlar aşağıda açıklanmıştır:

- Hisrich ve Peters girişimciyi; üretim faktörlerini daha büyük bir değerle bir araya getirerek yeniliği sağlayan kişi olarak tanımlamışlardır. Girişimcilik zaman ve emek sarf edilerek, çeşitli riskler göze alınarak ekonomik fırsatların bir araya getirilme sürecini ifade etmektedir. Girişimci, deneyim sahibi bulunduğu alanlarda kâr elde etmek için fırsatları gözlemleyerek değerlendiren ve ele alan, yenilik yapan kişiye denir. Bu bağlamdaki fırsatların ve yaratıcı yeniliklerin değer oluşturma sürecine ise girişimcilik denilmektedir (Karadal, Duman & Saygın, 2017, s. 138).
- Peter Drucker girişimciyi, ekonomik kaynakları ve üretim faktörlerini verimliliği düşük olan iş alanlarından çıkartıp yüksek olan alanlara aktararak getiri ve yenilik

sağlayan kişi olarak tanımlamaktadır. Buradaki tanımlamaya göre girişimcinin fırsatları değerlendirerek yatırıma teşvik yapma özelliği vurgulanmaktadır (Özdevecioğlu & Karaca, 2015, s. 16).

- Bird'e göre girişimcilik; bir bireyin veya küçük bir ortak grubun toplu faaliyetle değer oluşturma, kazanç sağlama, yeni bir mal veya hizmet sunarak katma değer elde etme süreçleridir (Ağca & Yörük, 2006, s. 161).
- Adam Smith, girişimci terimini ticari amaçlar için faaliyet göstermek amacıyla olan bir örgütün kurulması görevini üstlenen kişi olarak kullanmıştır. Smith ayrıca alışılmadık bir şekilde ileriye gören ve mal ve hizmetler için olası talepleri fark eden bireyler olarak girişimciyi tanımlamıştır (Göker, 2019, s. 14).
- Joseph Schumpeter girişimciliği, iktisadi bir amaç doğrultusunda kaynakların bir araya getirilmesi ile yeni ürünlerin ve hizmetlerin oluşturulması, yeni teknolojilerin ve emeğin kullanımı ile beraber piyasaların çeşitlilik göstermesi olarak tanımlamıştır (Özden, Temurlenk & Başar, 2009, s. 4).
- Bir başka araştırmacıya göre girişimcilik, bir veya birden fazla bireyin beraber oluşturdukları, kâr amacı olan bir işin hayata geçirilmesiyle birlikte mal ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımını gibi geniş çaplı ağı kapsayan ayrıca kurulan işin varlığının idame ettirilmesi ve büyütülmesi sorumluluğunu almalarına yönelik bir faaliyettir. Girişimci ise, bu sorumluluğu alarak ekonomik mal ve hizmet üretimini başlatan, üretim için gerekli ekonomik kaynakları ve hedef pazarı belirleyen kişidir (Ballı, 2017, s. 146).
- Girişimci, ticaret sahalarında toplumun ihtiyaçlarını gidermek için belirli riskleri üstlenerek doğal kaynağın, emeğin ve sermayenin kullanılmasıyla üretim serüvenini başlatan kişi olarak da tanımlanabilmektedir. Girişimci kâr sağlamak ve işletmeyi yönetmek için konfor alanından çıkıp iş hayatına atılan ve bu işletmedeki görevleri kurallarına göre yürüten kişidir. Girişimcilik ise, hedef pazarın belirlenerek müşteri odaklılığına ve kâra dayanan, belirli giderlerin kullanıldığı, yeni işlerin sağlandığı yani ekonominin fırsata dönüşüp toplumun refahının yaratıldığı dinamik bir süreçtir (Çöğürücü, 2016, s. 67).
- Girişimciliği, süreçlerin ve koşulların durumları araştırılarak fırsatlardan verimli bir şekilde faydalanılması için yapılan atılımı olarak da ifade etmek mümkündür. Ayrıca girişimciliğin temelinde yatan yaratıcı, yenilikçi ve çözüm odaklı olma düşünceleri beraberinde rekabetçi ve öncü olma özelliklerini getirmektedir (Çolakoğlu & Çolakoğlu, 2016, s. 72).

- Son olarak girişimcilik; toplumun refah seviyesini yükseltmek amacıyla kendi yeteneklerini, cesaretini ve sermayesini ortaya koyarak ekonomik fırsatlar yaratan bu bağlamda üretim faktörlerini en kazançlı koşullarda bir şemsiye altında toplayan bireyin yürüttüğü faaliyet olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca girişimciliğin en önemli unsurlarından birisi olan inovasyon, yani yenilikçilik kavramının tanımların çoğunda geçtiği görülebilmektedir (Küçükaltan, 2009, s. 22).

Yukarıdaki tanımları dikkate alarak girişimcilik faaliyetini gerçekleştiren kişilerin (girişimciler) belirli özelliklere sahi oldukları ifade edilebilir. Genel olarak girişimcinin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Karasu, 2020, s. 5):

- Girişimci belirsizlikle karşılık riski üstlenen kişidir,
- Girişimci finansal sermaye arz eden kişidir,
- Girişimci satın alınacak işletmeler açısından deneyim sahibi kişidir,
- Girişimci yenilikçi ve yaratıcılığın öncüsüdür,
- Girişimci karar veren ve pes etmeyen kişidir,
- Girişimci endüstri lideridir,
- Girişimci yönetici konumundaki kişidir,
- Girişimci ekonomik kaynakları koordine eden kişidir,
- Girişimci işletmenin sahibidir,
- Girişimci üretim faktörlerini sağlayandır,
- Girişimci sözleşme yapan kişidir.

Bu özelliklere ilaveten girişimcilerin sahip oldukları özellikle Tablo 1'deki gibi özetlemek mümkündür:

Tablo 1. Bir Girişimcinin Sahip Olması Gereken Özellikleri

İyi bir eğitim almış	İyi bir çevre ve bilgi birikimine sahip
Sermaye birikimine sahip	Hizmet anlayışını ön planda tutan
Dünyadaki gelişmelere ayak uyduran	Rasyonel ve kaliteye önem veren
Teknolojiyi yakın takibe alan	Başarma hırslı olan ve sabırlı
Yeniliklere açık ve araştırmacı	Takım çalışmasına önem veren
İleriyi görebilen ve risk alabilen	İletişimi güçlü olan
Yabancı dil bilen ve kararlı	Çalışkan ve atılgan
Analiz yeteneğine sahip	Çevreye ve insana önem veren
Yaratıcı ve lider ruhlu	Kendi pazarını iyi bilen

Kaynak: Aşkın, Nehir & Vural, 2011, s. 70.

1.2. Girişimciliğin nemi

Girişimcilik, karşılaşılan engellerle baş ederek bu engelleri fırsata dönüştürme kabiliyetine sahip olunmasını veya bireyin rasyonel ve yenilik düşüncesini risk olarak bir üründe veya bir hizmette işe dnştrebilmesini göstermektedir. Yani işletmelerin kurulmasıyla, istihdam ortamının yaratılması ve yaygınlaşması, işsizlik probleminin azaltılması, ekonominin büyüyerek gelişim göstermesi ve toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi gibi katkılarla bir ülke için oldukça önemli ve dinamik bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Gündüz, 2018, s. 545). Girişimciler finansal sistemlerde, reel ekonomik yapılarda ve sosyal hayatta değişikliklerin ve gelişmelerin başrolü olarak yeni düşünceleri yaratmakta, yaymakta ve uygulamayı hızlandırmaktadırlar. Onlar çevrelerindeki potansiyel getirileri anlamlandırmak ve bu getirilerden faydalanmak hedefiyle gerçekleştirdikleri yatırımlarla beraber yaşam kalitesinin artması, gelir adaletsizliğinin azalması, rekabetin güçlenmesi gibi pek çok sektörde etkin roller stেনmektedirler (Berk, 2009, s. 8). Girişimciler, ortaya çıkabilecek olumsuzluklara karşı problemlerle başa çıkabilme ve üstesinden gelebilme yeteneği ile elde ettikleri başarılar sayesinde topluma yeni iş kolları, tüketicilere de tercih çeşitliliği sağlamaktadır (şahin, 2006, s. 8).

Girişimcilik sosyal alanda da birçok teknolojik buluşun yanı sıra yenilikçilik anlayışıyla mevcut olan girdilerin değişiminde ve çeşitliliğinde, değer yaratımında, toplumsal yapıdaki düzenlemelerde, bölgesel gelişmişlik farklarının ortadan kaldırılmasında, kısacası tüm toplumun değişim ve gelişim süreçlerinde fonksiyoneldir (Bozkurt vd., 2012, s. 233). Ülkelerin ekonomik gelişim düzeyleri ile girişimcilik arasında pozitif yönde kuvvetli bir ilişkinin bulunduğu, yani girişimcilik ve ekonominin ikili ilişkisi, G7 lkeleri olan uluslararası birliklerde gerçekleştirilen araştırmalarla belirlenmiştir (Tahtalı, 2018, s. 7). Ayrıca girişimcilikte ekonomik gelişme ve büyüme sürecinin önemini araştırmak ve ne çıkartmak için kurulmuş olan Küresel Girişimcilik Platformu'na göre, bir bölgedeki ekonomik kalkınma ve performans düzeyinin bulunan bölgedeki girişimci sayısıyla doğrudan ilişkilidir (zkaya, 2020, s. 7). Girişimciliğin önemine ilişkin açıklamalar Tablo 2'deki gibi özetlenebilir:

Tablo 2. Girişimciliğin nemi

Ekonomik alanda;
➤ İştihadamın genişletilerek işsizliğin önüne geçilmesinde, ➤ Ekonomik büyümenin hız kazanarak artmasında, ➤ Yeni endüstrilerin oluşmasında, ➤ Refah düzeyinin daha da artarak geniş bir toplumsal tabana yaygınlaştırılmasında ve sınıf farklarının düşürülmesinde, ➤ Bölgesel gelişmişlik düzeylerinin en aza indirgenmesinde fonksiyoneldir.
Sosyal alanda;
➤ Birçok teknolojik buluşun toplumun yararı için yenilikçi ürün ya da hizmetlere dönüştürülmesinde, ➤ Değer yaratılmasında, ➤ Toplumsal yapıda da değişimci/yenilikçi bir sürecin başlatılmasında, ➤ Girişimciliğin risk üstlenme, yenilikçi ve nc olma niteliğinden dolayı tüm toplumların değişim ve gelişim süreçlerinde fonksiyoneldir.

Kaynak: Bozkurt vd., 2012, ss. 233-234.

1.3. Girişimcilik Türleri

Girişimciliğin türleri hakkında yapılan araştırmalarda birden fazla alanda girişimci şekli ile karşılaşıldığı görülmektedir. Bu türlerin çoğalması girişimcilik konusunda uzmanlaşıldığını ve girişimcilerin gelişimine faydalar sağlandığını gözler önüne sermektedir. Sınıflandırmaya bakıldığında, genel olarak yapılan eylemsel, düşünsel, organize olma ve durumsal özelliklerine göre bir sınıflandırma yapıldığı görülmektedir. Bunlar; i girişimcilik, bağımsız girişimcilik, sosyal girişimcilik, kurumsal girişimcilik, kadın girişimciliği, kamu girişimciliği, sanal (dijital) girişimcilik ve göçmen girişimcilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türler aşağıda açıklanmaktadır.

1.3.1. İç Girişimcilik

İç girişimcilik terimi 1983 yılında ilk defa Amerikalı bir girişimci olan Giffort Pinchot tarafından kullanılmıştır. Kavram, bir örgütün veya organizasyonun bünyesinde bulunan girişimcileri ifade etmektedir. Bununla birlikte işletmede bulunan yaratıcı kişiliğe sahip bireylere kaynak ve özgürlük temeli sağlayarak bu bireylerin iç girişimci haline dönüşümünü sağlamaktadır. Ayrıca mevcut durumdaki bir işletmede meydana gelen iç girişimcilik, örgüt için sürdürülebilir rekabet ve başarı açısından önemli bir unsur olarak görülmektedir (Ballı, 2017, s. 150).

İşletmelerin sürekli yenilik için çaba göstermekte olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu çabaları destekleyecek birçok uygulama ve yöntem ortaya koymaktadırlar. Bu yöntemlerden biri de işletme içinde gerçekleşen iç girişimcilik kavramıdır. İç girişimciliğin esas amacı bir işletmede bulunan başarılı ve yaratıcı bireyleri örgütüne karşı yarar sağlamak ve tüm örgütün başarısı için bu yönde teşvik etmektir (Onay, 2015, s. 87). İç girişimciler, yeni proje ve fikirler üreterek bunları kârlı ve fayda sağlayan bir biçime dönüştürmektedirler. Böylece iç girişimcilik, kurumsal bir yapı içerisinde girişim faaliyeti ile yeni bir kültür oluşumu yaratarak yeni ürün ve süreç geliştirmeye olanak sağlar. Başka bir ifadeyle iç girişimcilik, bir bireyin çevredeki fırsatları takip ederek bu fırsatları yenilikçi bakış açısıyla yeni modellere uygulayabilme yeteneğiyle hayata geçirme sorumluluğunu almasıdır. Bu sayede şirkete büyük değerler katarak şirket varlığının daha ileriye taşınmasına yardımcı olur (Gürel, 2012, ss. 57-58). İç girişimciler mevcut veyahut var olan bir organizasyon içerisinde girişimci ruhuna sahip olarak fırsatları kovalayabilen ve sadece yeniliği sağlayarak kalmayan, bulundukları işletmenin karlılığını ve rekabet gücünü arttıracak gerçek faaliyetlerde bulunan yaratıcı bireylerdir (Başar & Tosunoğlu, 2006, s. 127).

Antoncic (2000) yaptığı bir çalışmada iç girişimcilik kavramını çeşitli şekillerde tanımlamaktadır. Bunlar (Ağca & Kandemir, 2008, ss. 210-211):

- Bir organizasyon içindeki kişilerin kontrol ettikleri mevcut kaynaklardan bağımsız olarak fırsatları gören ve yakalayan bir süreç,
- Fırsatları sağlayabilmek için yeni işler başarmak, geliştirmek ve eski alışkanlıklardan vazgeçmek,
- Mevcut olan bir organizasyon içerisindeki girişimcilik düşüncesi ve ruhu,
- Faaliyet hâlinde bulunan bir organizasyon tarafından yenilikler yaratma veya mevcut organizasyon içinde yeniliğin teşvik edilmesi şeklinde sıralanmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve rakipler arasındaki rekabete karşı başarı elde edebilmek için girişimcilik ön şart olarak kabul edilmektedir. Bu başarının sağlanabilmesi için işletmedeki tüm bireylerin bu durumun farkında olması ve bu farkındalıkla beraber hem bireysel hem de örgütsel faktörler destekleyici nitelikte olmaktadır. Yani bir anlamda örgüt içi başarının birlik içinde yapılması ve kurum kültürünün oluşturulması söz konusudur. Bu sürdürülebilirlik ve rekabette iç girişimciler önemli bir rolü üstlenmektedirler. Örgütsel etkililiğin önemli bir belirleyicisi olan iç girişimciler risk alarak ve fırsatları yakalayıp değer yaratarak içinde bulunduğu işletmeye rekabet avantajı sağlamaktadırlar (Ergüder & Kayalar, 2011, s. 46).

1.3.2. Bağımsız Girişimcilik

Bireysel olarak amacı hayallerini gerçekleştirmek olan girişimciler, bağımsız girişimci olarak adlandırılmaktadır. Yani, bir işi başlatan ve yürütme sorumluluğunu üstlenen girişimci türü olan bağımsız girişimci, en sık karşılaşılan girişimci tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu girişimcilik tipi girişimci bireylerin öncelikleri kendi güç, yetenek, algı, sezgi, beceri, ustalık, deneyim, bilgi gibi yeteneklerine bağlı olarak işe koyulmasını ve ilk defa sıfırdan başlayarak kurulan orijinal girişimleri ifade eder. İlk ve orijinal olma vasfı bu girişimcilikte kilit nokta olup bu girişimcilik türünün ayırt edici özelliğidir. Girişimciler en iyi yöntem olarak tek başlarına çıktıkları bu yolda keşfedici ve uygulayıcıdırlar (Tahtalı, 2018, s. 22).

1.3.3. Sosyal Girişimcilik

Toplumda yaşanan değişim ve gelişmeleri, refah yaratmak adına yenilikçi davranışlar yaparak destekleyen girişimcilik şeklidir. Sosyal fark yaratabilmek amacı ve arzusuyla sosyal girişimlerde atılım yapılması, maddi bir fayda taşımamaktadır. Ürün ve hizmetlerin getirisi kadar kalitesi de önemli bir nitelik taşımaktadır. Kâr ile toplumsal fayda arasındaki noktayı eriterek sosyal girişimcinin harekete geçmesine neden olan konular; eğitim, sağlık, çevre gibi topluma dayanan ve toplumun hassasiyetini oluşturan konular doğrultusunda ortaya çıkmaktadır (Örenç, 2019, s. 43).

Sosyal girişimcilik kavramı; ilk başlarda, ticari olarak kurulan bir araç gibi görünse de ilerleyen zamanlarda asıl amacı toplumsal sorunlara çözüm bulmak olmuştur ve kâr amacı gütmeyen örgütler için kullanılmaya başlanmıştır (Aslan vd., 2012, s. 72). Sosyal girişimcilik ekonomiye canlılık getirerek sosyal ve çevresel birçok problemin çözülmesinde önemli bir etken olmaktadır. Sosyal girişimcilik faaliyetinin kâra odaklanma ve sosyal değer yaratma şeklinde iki karşıt kavram gibi ele alındığı görülmektedir. Ancak bu faaliyette işletmelerin sosyal sorumluluk bilinciyle hareket edilmekte ve bireylerin kendi faydalarına olduğu kadar toplumun

çıkarları da dikkate alınmaktadır. Sosyal sektörlerde faaliyette bulunması ve sivil toplum kuruluşlarının yaşamlarını devam ettirebilmesi için kâr elde etme çabalarıyla birlikte bu iki kavram aynı noktada buluşmuşlardır. Bu iki kavramın aynı noktada buluşması sektörler arasındaki sınır karmaşıklıklarını ortadan kaldırarak değişmesini sağlamıştır. Bu değişimle yeni bir kavram olan ve günümüzde bilinen şekliyle kullanılan sosyal girişimcilik ortaya çıkmıştır (Karasu, 2020, s. 37).

Sosyal girişimcilik kavramı, bazı araştırmacılar tarafından kâr sağlama amacı olmayan ve elde edilen kazancı sosyal sorumluluklar için harcayan kurum ve kuruluşlar üzerinden açıklanmaya çalışılsa da kimileri ise, kamu kurumları, özel sektörler ve sivil toplum kuruluşları açısından bu kavramı açıklamaya çalışmışlardır. Bu kavramsal anlaşmazlıklara karşın sosyal girişimcilik; kâr amacı gütmeksizin topluma sosyal fayda sağlamak için getiri elde etmek amacıyla yürütülen faaliyetleri ifade ederken, amacı kâr elde etmek olan kamu ve özel sektörlerin sosyal fayda sağlayan faaliyetlerde bulunmaları ise kurumsal sosyal sorumluluk olarak ifade edilmektedir (Şimşek & Altun, 2020, s. 57).

1.3.4. Kurumsal Girişimcilik

Büyük işletmelerin yeni gerçekleştirecek oldukları girişim faaliyetlerine destek olunması veya mevcut olan küçük işletmelere destek sağlayarak yeni girişimlerin oluşturulması kurumsal girişimciliktir. Kurumsal girişimcilikte, işletmelerin içyapılarında oluşturdukları sistemler ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle sektörlerde artan rekabet ortamına ayak uydurarak rakipler arası rekabetin gücünü arttırmaya olanak sağlanır (Cin & Günay, 2013, s. 11). Kurumsal girişimcilik; hem büyük hem de küçük işletmelerin kendi aralarında koordine ettikleri girişim şeklini ifade eden bir kavramdır. Etkin bir şekilde performans gösterme ve büyüme amacıyla çevredeki bütün fırsatları ele alıp değerlendirerek risk alma, yenilikçilik ve rekabete yönelik davranışlar bütünü temel almaktadır (Bulut, vd., 2008, s. 1391). Değişen küresel iş yaşamıyla birlikte işletmeler daralan pazar payları, artan maliyet baskısı ve yükselen rekabet ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kurumsal girişimcilik tam da bu noktada devreye girerek çalışanların yeni iş fırsatlarını keşfetmelerine, geliştirmelerine ve uygulamalı şekilde kurulan firmalarda ekonomik değer yaratmalarına olanak tanıyan bir süreçtir. Koşulların sürekli değişmesi ve teknolojik gelişmelerle başa çıkabilmenin bir yolu olarak ifade edilen kurumsal girişimcilik kavramı Schumpeter'in da tanımıyla iş dünyasına giren inovasyonlar ve devamında girişimcilerin işletme açısından katma değer yaratma eylemi şeklinde ifade edilmektedir (Göker, 2019, ss. 73-74).

1.3.5. Kadın Girişimciliği

Yenilikleri içeren organizasyonların oluşmasını sağlayan girişimcilik türlerinden biri olan kadın girişimciliği, hem ekonomik hem de toplumsal hayata önemli yararlar sağlamaktadır. Kadın işletmecilerinin sayısının artması, sürdürülebilir bir ekonomik kalkınma ve sosyal ilerlemeye yönelik küresel arayışın önemli bir parçası olmuş (Soysal, 2010, s. 72), istihdam da cinsiyet ayrımının ortadan kalkmasına yardımcı olarak ülkelerin ekonomik gelişimlerini hızlandırmıştır (Tutar & Balkaya, 2021, s. 112).

Girişimci kadınlar, sadece bir iş kurup işletmekle kalmayıp aynı zamanda kendi kariyerlerini yönlendiren kişilerdir. Bu kariyer; yenilik yapma, yaratıcı olma, risk alma ve cesaretli olmayı içerir. Kadın girişimciler, hedefleri olan ve bu hedeflere ulaşırken karşılaştıkları zorluklara çözüm üreten zeki, bağımsız bireylerdir. Beklentilerini ve çalışma çabalarını sürekli gözden geçirirler ve ayrıca yüksek bir toplumsal farkındalığa sahiptirler (Özkaya, 2020, s. 31).

Kadın girişimci; piyasa ekonomisi içinde belirli riskleri üstlenip sorumluluk alma bilincine sahip, doğrudan pazara yönelik olarak mal ve hizmetleri üretilip satan, kendi işinin sahibi olup vergi kaydı ‘Esnaf ve Sanatkarlar’ odasında veya ‘Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nde bulunan sosyal güvenlik kurumlarından birinin çatısı altında, tek veya başka kişilerin de istihdamını sağlayan kişidir (Arslan & Toksoy, 2017, s. 127). Bu kişiler “girişimci kadın” kavramı altında aşağıdaki şekilde açıklanabilir (Göküş, Özdemiray & Göksel, 2013, s. 90):

1. Ev dışındaki bir mekânda, kendi adına kurduğu bir veya birden fazla işyeri olan;
2. Bu işyerinde tek başına çalışan ya da istihdam ettiği kişilerle beraber çalışan veya işin sahibi olmasından dolayı ortaklık kuran;
3. Herhangi bir mal veya hizmetin üretilmesiyle ilgili bütün faaliyetleri yürüten, bu mal veya hizmetin dağıtım, pazarlama ve satışını yapan/yaptıran;
4. Yaptığı işle ilgili olarak iletişime girmesi gereken kişi, örgüt, kurum ve kuruluşlarla kendi adına ilişkiler kuran;
5. Yapılacak olan iş sürecinin organize edilmesi, üretilecek olan mal ve hizmet planlanması, işyerinin yürütülmesi, kapatılması veya geliştirilmesi konusunda kendisi karar veren;
6. İşinden elde ettiği kazançla bu kazancın yatırım ve kullanım alanları üzerinde söz sahibi olan kadındır.

Tanımlara genel olarak bakıldığında; kadın girişimciliği, girişimcilik ile aynı özelliklere sahip olmakla birlikte olası tek farkın, girişimci kişinin cinsiyet olarak değiştiği belirtilebilir.

1.3.6. Kamu Girişimciliği

Kamu girişimcileri; girişimci bireylerde olması gereken özellikleri taşıyan, çevresindeki insanları önemseyen ve dikkate alan, onların problemlerine çözüm üretmeye çalışan, analitik düşünme yetisine sahip, gerektiği hususlarda risk almaktan korkmayan ve kamuda faaliyet gösteren kişilerdir (Ergüder & Kayalar, 2011, s. 44). Başka bir ifadeyle, kamusal amaç ve gayeler doğrultusunda yeni işlem ve yöntemleri ortaya koyma ve bu yöntemleri kamu organizasyonlarında başarıyla uygulanabilir hale dönüştürme sürecine kamu girişimciliği denilmektedir (Soysal, 2015, s. 131). Kamu girişimciliği, tüketicilerin isteklerine ve ihtiyaçlarına karşılık daha özenli ve kaliteli bir şekilde cevap verilebilmesi için kamu örgütlerinin yeniden yapılandırılmasıdır. Girişimci bir şahıs ya da özel bir kurumu ifade etmemekle birlikte sermayeyi ortaya koyan yani kamusal kaynakların sahibi olan devlettir. Böylece girişimcilik fonksiyonlarını kullanarak yenilikçi düşüncelerin hayata geçirilmesi devlete aittir. Kamu girişimciliğinin temeli, özel sektörün yatırım yapmak istememesi veya kamu yararıdır (Karaca, Özdevecioğlu & İnce, 2016, s. 97).

1.3.7. Sanal (Dijital) Girişimcilik

Sanal girişimcilik; dijital girişimcilik, elektronik girişimcilik veya teknolojik girişimcilik olarak da ifade edilmektedir. Bu girişimcilik türü, yaratıcı fikirlerle oluşmaktadır. İnternetin getirdiği büyük ldekteki yeniliklerle yeniden şekil alan ekonomi ve bu bağlamdaki girişimcilik modülünde vizyon yeniliği, yaratıcılık ve teknolojik gelişmelerle süreklilik halini almıştır (Yelkikalan, Akatay & Altın, 2010, s. 490). Sanal girişimcilik, dijital medya ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla beraber fırsat yaratmaktadır. Dijital girişimler; teknolojik altyapıyla beraber mevcut iş modellerini iyileştirerek veya yenisini keşfederek müşteri ve paydaşlarla etkileşime girmede kullanılarak geleceğin işlerini ve büyüme fırsatlarını yaratmaktadır (Kişi, 2018, s. 391). Günümüz dünyasında yaygın olarak tercih edilmekte olan sanal diğer adıyla dijital girişimcilik, amaç ve hedef odaklı bir süreç olarak görülmektedir. Girişimcilerin teknolojik gelişmeleri izlemelerinde belirli sınırlamaların olmaması internet kullanımını devamlı arttırmakta, böylelikle sanal girişimcilere yeni fırsatlar sağlamaktadır (ren, 2019, s. 41). Sanal girişimcilik, alışverişlerde alıcı açısından değerlendirildiğinde müşteriler için zaman kazandırma ve ödeme rahatlığı gibi birçok kolaylıkların yanı sıra satıcı açısından tüketicilerin tüm ürünlere hızlı bir şekilde erişimine ve ihtiyaç ve isteklerini gidermede kolaylık sağlayarak hem girişimcilerin hem de müşterilerin her geçen gün tercih sebebi olmaktadır.

1.3.8. Göçmen Girişimciliği

Göçmen girişimciliği, bir ülkede göç eden tüm gruplar tarafından gerçekleştirilen girişimcilik alanı olup göç edilen ülkede gerçekleştirilen girişimcilik faaliyetlerini ve bu ülkeye katkı sağlayan ekonomik eylemleri ifade etmektedir (Nişancı, 2015, s. 6). Göçmen girişimciler, “bir ülkeye yakın bir zamanda göç sebebiyle gelmiş ve hem ekonomik hem de sosyal olarak hayatta kalma mücadelesiyle ticarete başlamış bireyler olarak” ifade edilirken, göçmen girişimcilik ise “doğdukları ülkeden en az bir yıl süreyle başka bir yere yerleşen göçmenlerin ev sahipliği yaptığı ülkede girişim faaliyetinde bulunmaları” olarak tanımlanmaktadır (Nas & Çolak, 2020, s. 70). Göçmen girişimciliği takip eden bölümde ayrıntılı olarak açıklanmaktadır.

2. BÖLÜM: GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ

2.1. Kavramsal Olarak Göçmen Girişimciliği

Sürekli gelişen ekonomi ve artan pazar alanlarına etnik azınlıkların katılımlarının artmasıyla birlikte bu etnik azınlıkların iş sahibi olma vasıflarında da doğrusal yönde artışlar meydana gelmiştir. Tam da bu noktada göçmen girişimciliği kavramı ortaya çıkarak ekonomide ve sosyal alanda popüler bir terim haline gelmeye başlamıştır. Göç sebebiyle ortaya çıkan göçmen girişimciliği kavramı; yaşamını sürdürdüğü ülkede bulunan bütün göçmen grupların yaptığı girişimcilik faaliyetleri olarak tanımlanabilmektedir. Başka bir deyişle göçmen girişimcilik, doğup büyüdüğü veya kendi vatanı olduğu ülke dışında bir başka ülkeye yerleşen ve yaşamına burada devam eden bireylerin ev sahipliği yaptığı yerde girişimcilik faaliyetlerinde bulunmalarıdır. Tanımdan yola çıkılarak ön plandaki hassas nokta; kendi bulundukları ülkeden bir başka ülkeye göç eden kişi veya kişilerin farklı etnik gruplara, milliyete ya da kültüre sahip olmalarıdır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 56).

Girişimciliğin bilim ve teknolojik gelişmelerin ışığında yenilik süreçlerindeki olumlu yöndeki etkileri ekonomik kalkınma üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu sebeple göçmen girişimciliği ev sahibi olduğu ülke ekonomisine katkı sağlamasının yanında kendi etnik gruplar arasındaki işsizlik sorununa da çözüm fırsatı sunarak yerel ekonomilerin canlandırılmasına olanak sağlamaktadır (Terzioğlu, Bulut & Erkut, 2018, s. 1229). Girişimcilik ve göç arasındaki ilişkiye yani girişimciliğin göçmen olma haline genel anlamda bakıldığında küçük veya orta ölçekteki işletmelerin farklı sosyo-kültürel ya da etnik kökenli girişimci bireylerin sahipliğini yaptığı faaliyetler söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda göçmen bir girişimci; ekonomik olarak üretkenlik sağlayan, organizasyon oluşturarak kazançta bulunan ve sadece kendi ülkesine değil başka ülkelere de kalkınma sağlayan işletme sahipleridir (Özkul & Dengiz, 2018, ss. 901-902). Literatür araştırmalarında göçmen girişimciliği yerine kullanılan etnik girişimciliği ve azınlık girişimciliği gibi benzer kavramlara rastlanılmaktadır. Bu kavramlar her ne kadar göçmen girişimciliğinin yerine kullanılsa da temelde göçmen girişimciliğinden ayrılan noktaları vardır. Etnik girişimciliği kavramı, kültürel bilgi ve birikimlerle kendi gruplarına yani aynı kökene dâhil olarak sosyal ağları ve dayanışmalarını girişimcilik faaliyetine yansıtan girişimcilerdir (Duman & Özdemirci, 2020, s. 632). Azınlık girişimciler ise; ticari kuruluş sahipleri olmakla beraber çoğunluğu oluşturan gruba dâhil olmayanlardır. Yani devlet nüfusu sayısına göre az olup, egemen olarak bulunmayan, nüfusun kalanlarından farklı din, dil ve ırk gibi özellikler taşıyıp bu özelliklere sahip çıkan grubun girişimsel süreçlerine azınlık girişimciliği denilmektedir (Çolak, 2019, s. 5).

Kişilerin çalışma hayatında gerçekleştirdikleri ekonomik süreçler bulunduğu toplum içindeki sınıfsal bir yapı olarak konumlarını göstermektedir. Bu sınıfsal yapının içerisindeki göçmenlerde iş gücü piyasasındaki konumları itibarıyla göç edip girişim faaliyetinde bulundukları toplumdaki konumu ve yararı önemli bir husustur. Bu bağlamda bir ülkede göçmen girişimcilerin bulunması istihdamın artırılması ve işsizlik sorununun önüne geçilmesinde, ekonomik yapının güçlenmesinde, karşılaşılan problemlerin çözülmesiyle beraber krizlerin önlenmesinde kalkan görevi yaratır. Kültürel zenginlik ve çeşitliliğin küresel boyuta taşınmasıyla özellikle ticari iletişimle beraber ilişkilerin güçlendirilmesi girişimcilik ve kültür ilişkisini belirginleştirmekte ve nihayetinde dünyanın bütün coğrafyalarında insanlık refahının yükseltilmesinde işlevseldir (Nişancı, 2015, ss. 3-4). Göçmen girişimciler ekonomik gelişme ile bütünleşme yaratmanın yanı sıra toplumsal ve kültürel bütünleşmeyi de sağlayarak göçmenlerin toplumsal uyumunu kolaylaştırmaktadır. Girişimcilik faaliyetlerinin gerçekleşmesi sayesinde göçmen bireylerin, sosyal hayatta yer alabilmesi ve ilişkilerde bulunabilmeleri onları olumlu yönde etkileyerek uyum sürecine kolaylık sağlamaktadır. Göçmen girişimciliği, yeni kültürlerin ve fikirlerin bütünleşmesi doğrultusunda farklı sektörlerin doğmasına veya mevcut durumda bulunan sektörlerdeki çeşitliliğin artmasına olanak sağlamaktadır. Bunun yanında göçmenlerin sahip olduğu bilgi birikimleri, deneyimleri, tecrübeleri ve dış piyasadaki ağlarıyla girişimde bulunduğu ülkenin ihracat alanına katkılar sağlayarak dış ticarete katkı yapmaktadır (Özservet, 2017, s. 3).

2.2. Göçmen Girişimciliği ile İlgili Yaklaşımlar

Araştırmalara bakıldığında göçmen girişimciliği kavramı birden fazla yaklaşım ve modele dayanmaktadır. Göçmenlerin bulundukları ülkelerde girişimcilik faaliyetine başlamalarına etki eden faktörler bunlarla açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu model ve yaklaşımlar sırasıyla 5 ana başlıkta ifade edilebilir:

- Arz Taraflı Yaklaşım
- Talep Taraflı Yaklaşım
- Etkileşim Modeli
- Karma Yerleşiklik Yaklaşım
- Sahiplik Modeli

2.2.1.Arz Taraflı Yaklaşım

Literatürde kültürel veya ajans yaklaşımı olarak da kullanılan arz taraflı yaklaşım, göçmen girişimciliğini açıklamak için kullanılan temel unsurları barındırmaktadır. Bunlar; sınıfsal olan kaynaklar ve kökensel kaynaklar olarak ayrılmaktadır. Doğrudan göçmen girişimcinin ilişkisinin olduğu etnik grupla ilgili olan kaynaklar sınıfsaldır. Sınıfsal kaynak unsurlarında maddi olan kaynaklar yani para, mal vb. ile bilgi, tutum, burjuvaziye bakış açısı vb. gibi manevi kaynaklar bulunmaktadır. Kökensel kaynakların içerisinde ise kültürel değerler, bilgiye erişim kanalları, yetenekler, liderlik potansiyeli gibi unsurlar bulunur (Valdez, 2003, s. 4). Sınıf kaynaklarının önemine bakıldığında; sermayeyi sağlayabilme, eğitim, meslek tecrübesi, mesleki yetenekler gibi alanlarda ön plandadır. Etnik kaynakların ise kültürel yetenekler, yapılan işten duyulan haz veya dayanışma gerektiren durumlar ortaya çıktığı zaman önemini ortaya koymaktadır (Karasu, 2020, ss. 72-73).

2.2.2.Talep Taraflı Yaklaşım

Talep taraflı yaklaşım veya diğer adıyla yapısal yaklaşımda arz yaklaşımındaki unsurlar kabul edilmekte fakat bunların göçmen girişimcilik alanında tek başına yetersiz sayıldığı kabul edilmektedir. Yani hem sınıfsal kaynaklarda hem de kökensel kaynaklardaki unsurların göçmen girişimciliği kapsamında yetersiz bulunduğunu savunmaktadır. Talep taraflı yaklaşımın görüşü kısaca göçmen girişimciliği oluşturan fırsatlara ve engellere odaklanmak gerektiği yönündedir. Göçmenlerin ayrımcılıklarla karşı karşıya kaldıkları ve işgücü piyasalarına girmelerindeki zorlukları, dil bakımından iletişim kopukluğu yaşayarak anlaşılamama gibi dezavantajlardan bahsederken diğer yandan da yerel ekonomilerin sağlamış olduğu avantajları vurgulamaktadır (Duman & Özdemirci, 2020, s. 634).

Talep taraflı yaklaşımda, göç edilen ülkedeki ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve yasal faktörlerin girişimcilikte fırsat yaratabileceği düşünülmektedir (Karasu, 2020, s. 73). Bu yaklaşımda etki eden faktörleri Hall beş (5) unsurda sıralamıştır (Hall, 1999, ss. 26-28):

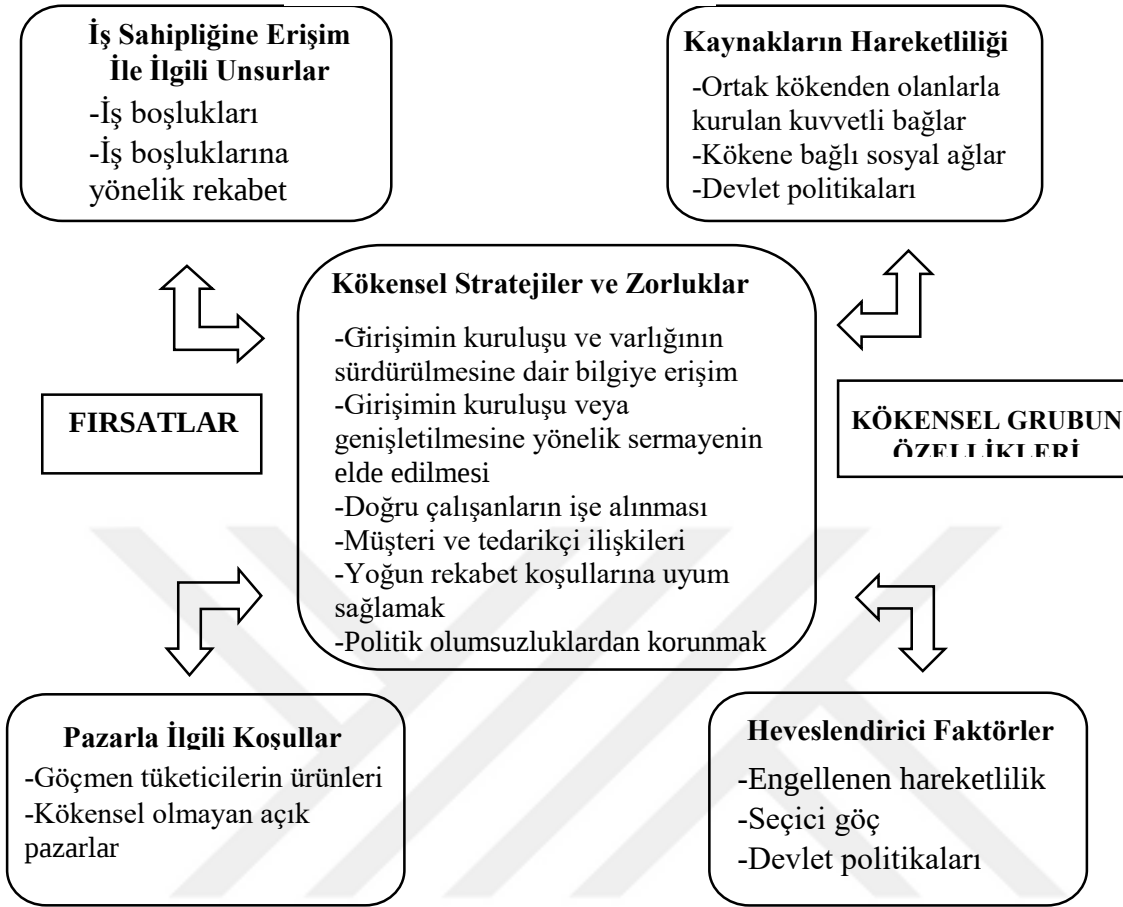
1. Geleneksel Topluluklar: Göçmenlerin 18. ve 19. yüzyılda İspanya'daki Yahudi gruplar ve Portekiz'de bulunan Arap topluluğu statülerinin daha iyi bir konuma gelebilmesi için ticari olarak işyeri açma konusunda teşvik edilmişlerdir.
2. Pazarlar: Göçmen girişimciler yerel girişimcilere nazaran kendi etnik gruplarına yönelik mal ve hizmet sunmaya ve satışına piyasa içinde fırsat yaratabilirler. Ayrıca yerel girişimcinin ana pazarda kârlı bulmadığı veya cazip olamayan alanlar da göçmen girişimci için bir fırsat olabilmektedir.

3. Endüstriyel Yapı: Göç edilen ülkedeki endüstriyel yapı göçmen girişimciler için iş fırsatına dönüşmektedir. Bu noktada 20. yüzyıl başlarında Kanada'daki giyim sektöründeki genişleme ve gelişimle Doğu-Avrupalı Yahudi göçmenleri çalışmak için Kanada'ya göç etmiştir. Yahudi göçmenlerin kurdukları küçük işletmelere karşı buradaki büyük ve yerli kuruluşlar önemli derecede rekabet tehdidi yaratmıştır. Bu sebeple göçmen girişimcilerin, yerel girişimcilere göre daha esnek bir yapıya sahip olmaları, aileden sağlanan ucuz iş gücü ve sosyal ağlardan karşılanan finans kaynakları onları yerel ve büyük girişimciler karşısında daha güçlü olmalarını ve ayakta kalabilmelerini sağlamıştır.
4. Yerleşim: Göçmenlerin kırsal alanlardan çok kentsel alanlarda yani metropollerini yerleşim yeri seçmeleri daha avantajlıdır. Büyük yerleşim yerlerinde girişimcilikte bulunulması, fırsatların değerlendirilmesi, etnik çeşitliliğin olması ve sosyal ağlara daha kolay ulaşılabilmesi gibi nedenlerle tercih edilmektedir.
5. Kurumsal Politikalar: Ülkelerin genel veya yerel yürüttüğü politikalar göçmen girişimciliğini teşvik etmenin bir unsurudur. Teşvik edici politikalar sayesinde göçmenler işçi sınıfı yerine kendi bağımsızlıklarını ve kendi işinin insanı olmayı tercih edebilmektedir.

2.2.3.Etkileşim Modeli

Etkileşim modeli, arz taraflı yaklaşım ve talep taraflı yaklaşımın bir birleşik şekli olarak bütüncül bir modeli ifade eder. Waldinger vd. (1990) gerçekleştirdikleri araştırmalarında göçmen girişimciliğe tek bir faktörün etki etmediğini, bu sebeple birden fazla faktörün incelenmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir. Bu modele göre girişimcilik, “fırsat yapıları” ve “göçmenlerin etnik grup özellikleri” arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. Fırsat yapısına bakıldığında piyasadaki koşullar ve girişimciliğe erişimde doğru iş kurma fırsatlarını kullanmak şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Göçmenlerin etnik grup özelliklerinde ise sahip olunan kaynaklardır. Böylece göçmen girişimci bunların hepsinin etkileşimi sonucu etnik kaynaklar kullanarak ekonomik faaliyetlerini oluşturup fırsatlardan yararlanmaktadır (Duman, 2019, s. 7). Şekil 1’de etkileşim modeli yer almaktadır.

Şekil 1.Etkileşim Modelinin Yapısı

Kaynak: Güngördü, 2018, s. 55.

2.2.4.Karma Yerleşiklik Yaklaşım

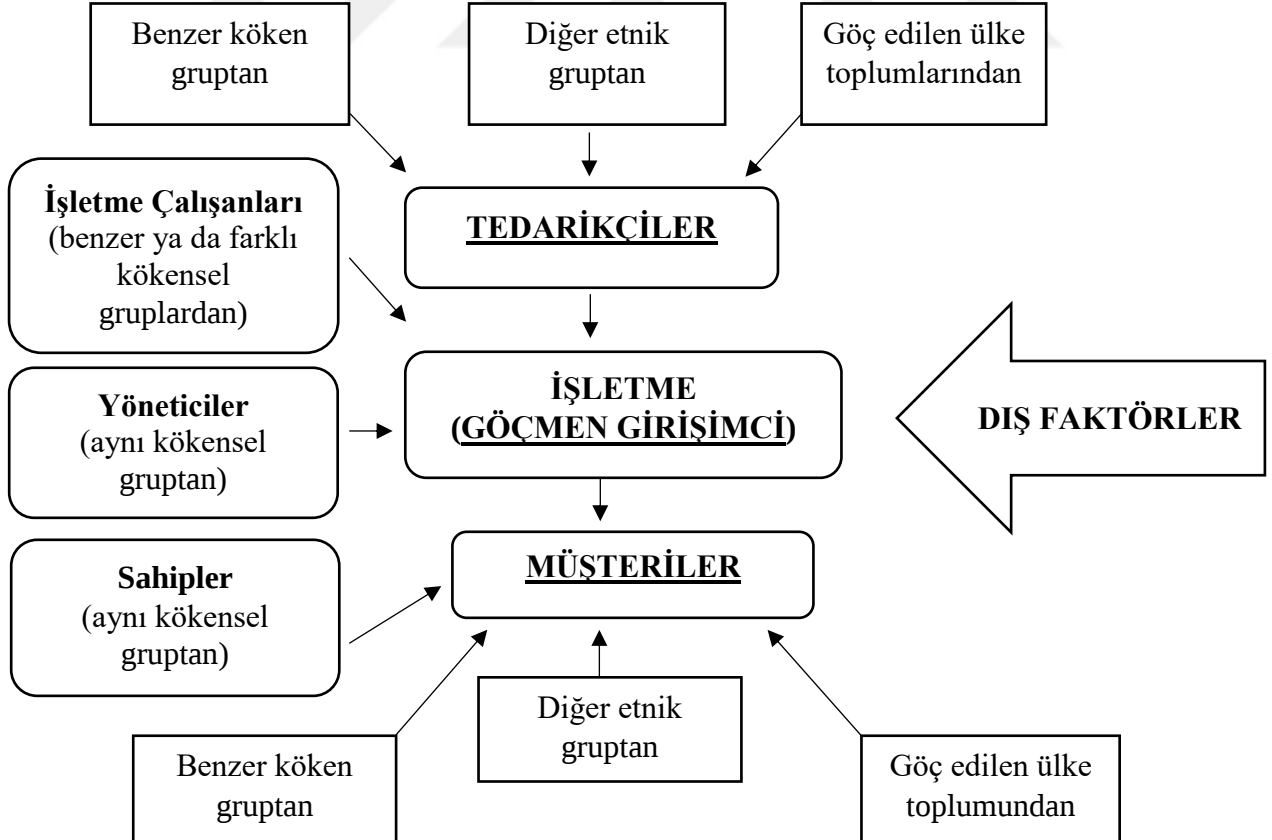
Bu yaklaşım etkileşim modelinde ortaya konulan bütünleşmeyi biraz daha geniş boyuta taşıyarak fırsat ve kaynakların gelişmiş halini ifade etmektedir. Bu noktada göç edilen ülkedeki kurumsal, politik-siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarıyla göçmen girişimciliği faaliyetleri arasındaki etkileşimler dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda göçmen girişimcilerin ev sahibi olduğu ülkedeki edindikleri sosyo-ekonomik altyapılarının bütün bu unsurların birlikte ele alınması ile değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır. Yani bu yaklaşıma göre göçmenler bulundukları ülkenin ekonomi piyasasındaki tüm durumlara göre girişimciliğe yönelmede ve iş için uygun stratejiler belirlemede etkilenmektedirler, çünkü bir girişimciliğin ve girişimin başarılı olabilmesi için sosyal ağların ve sosyal sermayenin önemi oldukça fazladır (Duman, 2019, s. 12).

2.2.5.Sahiplik Modeli

Göçmen girişimciliği yaklaşımlarından sahiplik modeline bakıldığında göçmen bireylere veya çeşitli etnik gruplara dâhil olan kişilerde sahiplik boyutu olarak bir girişim faaliyetinin en az %51'ine sahip olmayı öngörmektedir (Valdez, 2003, s. 4). Küçük veya orta büyüklükteki işletmelerin, benzer kökensele ya da etnik gruplarda yer alan göçmen girişimciler tarafından sahipliğini yaptığı ve katkıda bulundukları örgütsel yapıları ifade etmektedir. Bu bağlamda köken merkezli veyahut etnik ekonominin çerçevesinde benzer köken gruplardan bulunan girişimciler ve bu girişimlerin çalışanları ya da bu kişilerin aile bağından oluşabildiği söylenebilmektedir (Güngördü, 2018, ss. 55-56).

Strüder (2003, s. 6)'ın sahiplik modeli kapsamında göçmen girişimcilik kavramına bakış açısı kısaca şöyledir: göçmen girişimcilik faaliyetlerinde istihdam edilen çalışanlar aynı veya farklı kökensele gruplardan oluşabilirken, girişimin asıl sahibi ya da yönetici konumunda olanlar benzer kökensele gruptaki bireylerden oluşmaktadır. Bunun yanında aynı zamanda tedarikçiler ve müşteriler iki kökensele grubu da kapsayacak bir biçimde hem benzer hem de farklı gruplardan oluşabilmektedir. Sahiplik modeline ait bilgiler Şekil 2'de yer almaktadır.

Şekil 2.Göçmen Girişimcilikte Sahiplik Modeli

Kaynak: Strüder, 2003, s. 6.

2.3. Göçmenleri Girişimciliğe Yönelten Sebepler

Göçmenleri girişimciliğe yönelten ve onlara girişimci ruhu yaratan sebepler arasında; kişinin içgüdüsel ve karakteristik özelliklerinden oluşan **psikolojik** ve girişimciliğe bağlı unsurlarından oluşan **sosyolojik** sebepler bulunmaktadır. Bunun yanında göçmenlerin ücretli olarak çalışmak yerine, kendi işinin patronu olmayı tercih etmelerinin nedeni bazı çalışmalara göre, etnik ve kültürel kaynaklara bağlı olarak aile ve topluluk üyeliğinin sunduğu zaman, para, bilgi ve iletişimden ötürü fırsat olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla göçmen girişimciliğinde kültürel ve etnik kaynakların oldukça önemli bir etkisinin bulunduğu ortaya konulmaktadır. Başka çalışmalar ise bunu, göçmen grubun birincil iş pazarlarından kaçması olan dezavantajlı konumundan ötürü girişimciliği bir çıkış yolu olarak değerlendirmektedir. Burada birincil iş pazarları ile anlatılmak istenen ücret seviyesi yüksek, kaliteli eğitim ve yüksek beceri kapasitesi isteyen iş pazarları olmasıdır (Çolak, 2019, s. 10). Göç edilerek ev sahipliği olunan ülkenin ekonomisi ve teknolojisi ekonomik sebepleri beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte göçmen girişimcilikte gerçekçi ve tutarlı değerlendirme yapabilmek için göçmen bireyleri girişimciliğe yönelten sebepler ve bu süreç içerisindeki karşılaşılan zorluklar oldukça önemli noktalardandır.

Genel bir bakışa göre göçmenlerin girişimcilikteki faaliyetlerini içinde bulundukları toplumun refah düzeyini iyileştirmek ve geliştirmek üzere yaptıkları söylenmektedir (Jansen vd., 2003, s. 13). Göçmenleri girişimci olarak bağımsız bir işveren olmaya yönlendiren motivasyonel olarak olumlu veya olumsuz özellikte unsurlar sayılabilmektedir. Bunlar; bireylerin karşılaştıkları sosyal hayattaki ayrımcılıktan doğan davranışlar, pazar alanlarında yeterince yer alamama durumu, işsizlik, değer yargılardan gelen aynı etnik gruplar arasındaki bağlılık duygusu, sadakat ve iş birliği gibi kültürel sebepler sayılabilir (Güngördü, 2018, s. 58). Göçmenleri girişimci olmaya yönelten sebepleri açıklayan çalışmalarda bu sebepler genel hatlarıyla çekici ve itici sebepler olarak ikiye ayrılmıştır. Çekici sebepler; girişimci olarak göçmenlerin cazip fırsatları yakalayabilmesi ile bağımsız olarak özgür olma isteğidir. Başka bir ifade ile bulundukları toplumla dayanışma içinde daha refah bir yaşam şartları oluşturabilmek, daha çok gelir sahibi olma isteği, yeteneklerinden gelen yaratıcılık ve girişimcilik ruhu gibi sebepler göçmenlerin kendi işinin patronu olmalarına yol açmaktadır. Göçmenlerin yerli girişimcilere göre bazı kolaylıkların mevcut olmasıyla birlikte girişimciliğin daha cazip gelmesi onları avantajlı konuma getirebilmektedir. Bu avantaj, aile bağı ve kendi grubunun içindeki sosyo-kültürel bağlardan kaynaklanabilmektedir. İtici sebepler ise dezavantaj olarak ele alınan ve göçmenlerin birincil iş pazarı ile yani hammadde elde etme temelinden gelerek bilgi

birikimlerine dayanmaktadır. İşsizlik, düşük ücret, ayrımcılığa tabii olma, dil sorunu gibi sebepler de göçmenleri girişimci olmaya iten sebepler arasındadır (Subanova, 2013, s. 27). Bunun yanında göçmen kişilerin sermayesi, özel bilgi ve yetenekleri ya da sosyal sermaye gibi belirli unsurları barındırarak göç edilen ülkelere daha güvenli ve özgüvenli bir şekilde girişimci vafına sahip olabilmektedirler (Güngördü, 2018, s. 58).

2.4. Göçmen Girişimciliğinde Etkili Kaynaklar

Sermaye veya diğer adıyla kaynaklar kavramı, göçmenlerin girişimci olma faaliyetleriyle ev sahipliği yaptıkları ülkede bir düşünceyi ekonomik ve sosyal açıdan başarıya götürebilmeleri için en temel unsurlardır. Kaynak olan bu en temel unsurlar göç edilen ülkelere göçmen girişimcilerin karşılaştıkları zorluklar karşısında kullanılan araçlardır. Bu kaynaklar arasında sosyal sermaye, kökensele işgücü, kökensele finansal kaynaklar ve kültürel sermaye sayılabilmektedir (Ojo, 2013, s. 50).

- Sosyal sermaye, işçi olan göçmen kişiyle işverenin karşılıklı güvenini temel alan ilişkiyle açığa çıkmaktadır. Göç edilerek ev sahipliği yapılan ülkede göçmen girişimciliği faaliyetini ortaya koyacak kişinin donanımına bağlı olarak sosyal sermaye; bilgi elde etmek, ucuz iş gücüne ulaşmak, itibar ve özgüven sağlamak, sosyal destek, finansal kaynaklar elde etmek gibi olgular sayesinde girişimin başlama aşamasındaki birçok maliyeti ve problemleri ortadan kaldırılabilmektedir (Ojo, 2013, s. 52).
- Kökensele işgücü, girişimin büyüme aşamasında özellikle önemli ihtiyaçlara cevap veren ve göç edilen ülkede girişimcilik faaliyetinde bulunan kişilerin dışındaki diğer göçmenlerin oluşturduğu bir kavramı ifade etmektedir. Girişimin belirli bir seviyeye çıkmasında göçmen girişimcinin aile bireyleri veya benzer kökenden gelen potansiyel işgücü unsurları sayesinde daha ucuz işgücüne ulaşarak daha ucuz ürün ve hizmet üretebilme şansını sağlamaktadır (Altınay & Altınay, 2008, s. 32).
- Kökensele finansal kaynaklar, göçmen girişimcinin kendisinde var olan ya da ulaşabileceği durumda olan finansal kaynakların bir bütünü olarak tanımlanır. Bir girişimin başarılı olabilmesi için hem kuruluş aşamasında hem de ileriye dönük olarak geçen süreçlerde ortaya çıkabilecek risklerin ortadan kaldırılabilmesi amacıyla ilave finansal kaynaklar gerekebilmektedir (Rettab, 2001, s. 14). Yaşanan ayrımcılıklar ve dışlanmalardan dolayı göçmen girişimcilerin banka ve benzeri kurumlardan kredi alma konusunda zorluk yaşadıkları bilinmektedir. Bundan dolayı, göçmen girişimcilerin

genel olarak başvurdukları finansal kaynakları aile, akraba, eş-dost ya da kökensel kredi kurumları olmaktadır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 58).

- Kültürel sermaye, belirli bir grubun girişimciliğe dair yeteneklerini zenginleştirmeye yarayan yaklaşım ve tutumlarıdır. Bu yaklaşım ve tutumların özünde bireyin ekonomik özgürlüğünü sağlama amacı yer almaktadır (Rettab, 2001, s. 14). Örnek olarak, göçmen girişimciler ile kredi tesisi yapan kurumlar arasındaki uyumsuzluğun ve anlaşmazlığın temeline bakıldığında, göçmen girişimcinin kültürel bir geçmişinin olması ve göçmen grubun tutumları nedeniyle kendi girişimlerinin kredi veren kurumların kontrolüne bağlı olmaksızın her yönden kendi kontrollerinde olmasını istemeleri yatmaktadır (Kayalar & Yıldız, 2017, s. 59).

2.5. Göçmen Girişimciliğinde Karşılaşılan Problemler

Göçmenlerin yoğun bir şekilde bulunduğu yerleşim yerlerinde girişim faaliyetinde bulunmak için finansal, sosyal ve deneyimsel sermaye gibi temel kaynakların sağlanması girişimciliğin başlıca talep ve arzına katkıda bulunmaktadır (Yıldırım & Yüksekbilgili, 2021, s. 116). Göçmen kişiler yeteneklerini, bilgi birikimlerini ve bedensel aktiviteye dayalı faaliyetlerini çalışma performansına dâhil etmektedirler. Diğer yandan yaşadıklarıyla sosyolojik ve psikolojik açıdan daha hassas olmaktadır. Göçmenlerin ise bu noktada hareket alanı daha fazlalaşmaktadır (Tekbaş & Karan, 2021, s. 68).

Girişimcilikte etkili olan itme ve çekme faktörleri incelendiğinde başlangıç sermayesi, personel temin ve seçimi, kurumsal problemlerle baş edebilme, yönetsel yeterliliklerden faydalanma gibi faktörler çekme faktörlerinin içinde yer almaktadır. Bu faktörlerin hepsi olumlu bir şekilde göçmen bireyleri girişimciliğe karşı isteklendirmektedir. Tatmin edici bir mesleğe sahip olamama, ayrımcılığa maruz kalma, işsizlik gibi faktörler ise itici faktörler arasında yer alır. Bunlar, göçmenleri olumsuz etkilemekte, yani girişimcilikten uzaklaştırmaktadır. Ekonomik açıdan göçmen girişimcilerin ev sahibi olduğu yere entegrasyonu sağlanırken bu süreçlerde karşılaşılan sorunlar şu şekilde sıralanabilir (Yıldırım ve Yüksekbilgili, 2021, s. 116):

- ✦ Göç edilen ülkenin pazarlarının rekabet seviyelerinin çok yüksek oluşu,
- ✦ Göç edilen ülkenin makroekonomik çevresinden kaynaklanan ve piyasaları etkileyen sorunlar,
- ✦ Göç edilen ülkede ilgili kökensel gruplarına dair sosyal ağ eksiklikleri,
- ✦ Deneyim ile ilgili eksiklikler,
- ✦ Farklı toplumlar arasında zihniyet açısından var olan önemli farklılıklar,

- ✦ Göç edilen ülkenin çalışma piyasası içerisinde uygun iş imkânlarının kısıtlı oluşu,
- ✦ Dil ile ilgili sorunlar,
- ✦ Kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunlar,
- ✦ Göçmen bireylere yönelik göç edilen ülkede var olan önyargılar,
- ✦ Eğitim seviyesi ile ilgili sorunlar,
- ✦ Irkçılık,
- ✦ Dinsel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar.

Göçmen girişimcilerin karşılaştığı sorunlardan bazıları Tablo 3’de özetlenmiştir:

Tablo 3. Göçmen Girişimcilerin Karşılaştığı Problemler

Finansal Problemler	Yasal ve İdari Problemler	Piyasa ile İlgili Faktörler	Sosyal ve Kültürel Problemler
Ticari veya kişisel banka hesabı açmak, Yerel para transferinde bulunmak, Göçmen mülkiyeti nedeniyle finansal sermayeye sınırlı erişim, Büyük şirketlerden destek eksiklikleri, Genel finansman düzenlemeleri.	Bürokratik işleyişler, Göçmen işiyle ilgili düzenlemeler, Ruhsat almak, Göçmenler için başlangıç özel gereksinimler, Resmi bilgi sorunları.	Piyasa ile ilgili belirsizlikler, Piyasaya hâkim olamamak, Haksız rekabet, Yüksek iş gören devir hızı.	Dil Güçlükleri, Eğitim, Önyargı ve ayrımcılık, Sosyal güvenliğin olmaması, Deneyimsel eksiklikler.

Kaynak: Eryılmaz, 2019, ss. 12-13.

2.6. Göçmen Girişimciliğini Konu Alan Çalışmaların Kapsamı

Yapılan çalışmalara bakıldığında serbest meslek sahibi olma eğilimi anlamında yerli halk ve göçmenler arasında farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Genel olarak serbest meslek sahibi vasfındaki göçmenlerin yerli meslek sahiplerine oranla daha fazla olması, göçmenlerin benzer deneyim ve yeteneklere sahipliği, yerli çalışanlara göre ise serbest meslek sahibi olma olasılığı daha yüksektir (Parin & Kılıç, 2022, s. 18).

Diğer yapılan çalışmalar, göçmen girişimcilerin ilk zamanlarda çeşitli etnik kökenden veya sosyo-kültürel olarak buna bağlı göçmenlerin talep ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla iş faaliyetinde bulunduklarını ve yoğun olarak işgücü piyasasının alt kısımlarında yer aldıklarını göstermektedir. Bununla birlikte, zamanla daha büyük pazarlara katıldıklarını ve kademeli olarak genişlemelerinin olduğu görülmektedir (Masurel vd., 2002).

Göçmen girişimciliği kapsamında daha eski araştırmalarda, göçmen girişimcilerin ev sahibi ülkelerde hayatta kalmanın ve geçimin tek yolunun girişimcilikte olması belirtilmiştir. Ayrıca göçmen girişimciliğinin sadece tek hedefi göç edilen yerde hayatta kalmanın yanı sıra, yeteneklerini ön planda tutarak iyi bir iş fırsatına sahip olmak ve para kazanarak statü elde etmek isteyen göçmenlerin bir sonucu olduğu düşünülmektedir (Hajhazaa, 2021, s. 39).

Üzerinde pek çok araştırma olmasıyla birlikte göçmen girişimciliğinin son yıllarda öneminin arttığı görülmektedir. Göçmen girişimciliğinin artması dünyada ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde ve daha sonra Avrupa'da kendini göstermiştir. Bu artış, ilk zamanlarda Kuzey Amerika'da ve daha sonra Avrupa ve Avustralya'da büyümüştür. Bu büyüme ve gelişme, küresel olarak ekonomide önemli bir değişim ile son yarım yüzyılda yükselmiştir (Hajhazaa, 2021, ss. 39-40).

Göçmen girişimciliği üzerinde en fazla yapılan araştırmalara bakıldığında piyasanın alt kesimleri üzerinde yoğun olduğu görülmektedir. Bunlar genellikle restoranlar ve küçük ölçekli dükkânlar gibi işletmelerdir. Buna göre örneğin göçmenlerin daha az eğitim, beceri ve sermaye gerektiren bölümlerde iş hayatına başladıkları ve ayrıca aile, arkadaşlar gibi ortak bir etnik kökenden iş anlayışının paylaşılmasında önemli bir rol oynadıkları görülmektedir (Waldinger vd., 1990, s.122).Göçmenlerin ev sahibi bulunduğu ülkelerde yaşadıkları sorunlar ve ayrımcılık yaşamaları, kendi aralarında daha fazla birliktelik ve dayanışma duygusu yaratmaktır. Bunun sonucunda bir göçmen girişimcinin bulunduğu topluluktaki var olan kaynak havuzundan çekilmesini sağlamaktadır. Ayrıca kendi arasındaki birliktelik ve aynı kökenden gelme bilinci göçmenlerin kendi doğrultusunda açılan işletmelerin toplam değer yaratılmasına katkıda bulunduğu sonucuna varılmıştır (Waldinger vd., 1990, s. 124).

Genel olarak literatürdeki göçmen girişimciliği ile ilgili araştırmalarda görülen belirgin bir konu ise; göçmen girişimciler açısından başarı ve eldeki koşullarla girişimciliğe yönelik fırsat ve engel durumlarının olmasıdır. Yaklaşımlardan da bilindiği üzere yapısal etkenler (toplumsal dışlanma, ayrımcı yaklaşımlar sergileme, piyasaya erişimdeki güçlük ve yüksek seviyedeki işsizlik) ve kültürel etkenler (kendine has değerlere ve becerilere sahip olma, grup içi dayanışma ve sadakatin olması, kişisel deneyimler ve etnik topluluklarla birliktelik) bahse konu çalışmalar içinde araştırılmıştır (Parin & Kılıç, 2022, s. 19). Genel anlamda tüm bu çalışmalara ait incelemelerden elde edilen sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, farklı etnik kökene sahip olan göçmenlerin ve farklı alanlarda bulunan göçmenlerin girişimcilik faaliyetlerinin araştırma konularında farklı sonuçlar ortaya çıktığı söylenebilir.

3.BÖLÜM: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE BULGULAR

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacını; Konya ve Karaman illerinde benzer ve yakın sektörlerde faaliyette bulunan Ortadoğu ve Balkan ülkelerinden ülkemize gelmiş göçmen girişimciler ile Türk girişimcilerin işletme kurma sebebini, işletmeye kurarken sermayeyi nereden bulduğunu, işletme kurma aşamasında veya sonrasında karşılaştığı sorunları ele almak ve bu sorunlara çözüm önerileri getirmek oluşturmaktadır.

Bir ülkedeki göç eden tüm gruplar tarafından gerçekleştirilen girişimcilik alanı göçmen girişimciliği olup, göç edilen ülkede yapılan girişimcilik faaliyetlerini ve bu ülkeye katkı sağlayan ekonomik eylemi ifade etmektedir. Bireylerin çalışma hayatında gerçekleştirdikleri ekonomik süreçler, bulunduğu toplum içindeki sınıfsal yapı olarak konumlarını göstermektedir. Bu sınıfsal yapının içerisinde bulunan göçmenlerin de işgücü piyasası konumları itibariyle göç edip girişim faaliyetinde bulundukları toplumdaki konumu ve yararı oldukça önemli bir husustur. Bu nedenle, bir ülkede göçmen girişimcilerin bulunması öncelikle istihdamın arttırılmasında ve bazı konularda krizlerin önüne geçilmesinde önem arz etmektedir (Nişancı, 2015, ss. 3-4).

Bu çalışmada göçmen girişimcilerin ve Türk girişimcilerin karşılaştığı sorunlar ve bu sorunlara karşılık nasıl çözümler buldukları veya bulabilecekleri, benzer veya farklı sorunların neler olduğu, sorunları fırsata çevirebilme imkânları belirlenmeye çalışılmış, bulgular tartışma ve önerilerle desteklenmiştir. Ayrıca ilgili alan yazında göçmen girişimciliği çalışmalarının kısıtlı ve az sayıda olması ve Türk girişimcilerle karşılaştırma yapılmasının benzer çalışmalara nazaran özgün olması nedeniyle literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel araştırmalarda yaşanan gelişmeler ve değişimler, algıların ve anlayışların araştırma yöntemine karşılık olarak değişmesine neden olmuştur. Farklı alanlarda olduğu gibi özellikle sosyal bilimlerde alanında yeni düşünce anlayışı ve yaklaşım biçimleri ön plana çıkmış ve bununla beraber nitel araştırma yöntemlerinin birçok akademisyen ve araştırmacı tarafından tercih edilmesine sebebiyet vermiştir (Miles & Huberman, 1994; Yıldırım & Şimşek s. 2016). Nitel araştırmaların sık tercih edilmesi bu yöntemin araştırmaya konu olan olguların veya olayların, sosyal gerçekliği ortaya çıkarmada derinlemesine araştırma yaparak gerçekçi bir çerçeve sunması ve toplanan verilerin olabildiğince doğrudan sunulması bu yaklaşımın tercih

edilmesinde önemli derecede etkili olmaktadır. Bu sebeple çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan mülakat tekniği kullanılmıştır. Görüşülen kişilerle yüz yüze veri toplayarak araştırmanın gerçekliği ve geçerliliği arttırılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırma yöntemi bağlamında araştırılan olay veya olgunun araştırmacı tarafından olduğu şekliyle olabildiğince tarafsızca gözlemlenmesi geçerlik olarak ifade edilmektedir. Verilerin toplanmasıyla elde edilen bulguların ayrıntılı şekilde raporlaştırılması ve araştırmacının sonuca nasıl ulaştığı geçerliliğin önemli ölçütü arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Geçerlik, iç ve dış geçerlik olmak üzere ele alınmaktadır. Dış geçerlilik elde edilen sonuçları benzer gruplara ya da ortamlara aktarabilmektir. İç geçerlik ise araştırmada elde edilen bulguların dış dünyadaki gerçekliğe uyup uymadığı olarak ifade edilmektedir (Merriam, 2013, s. 203).

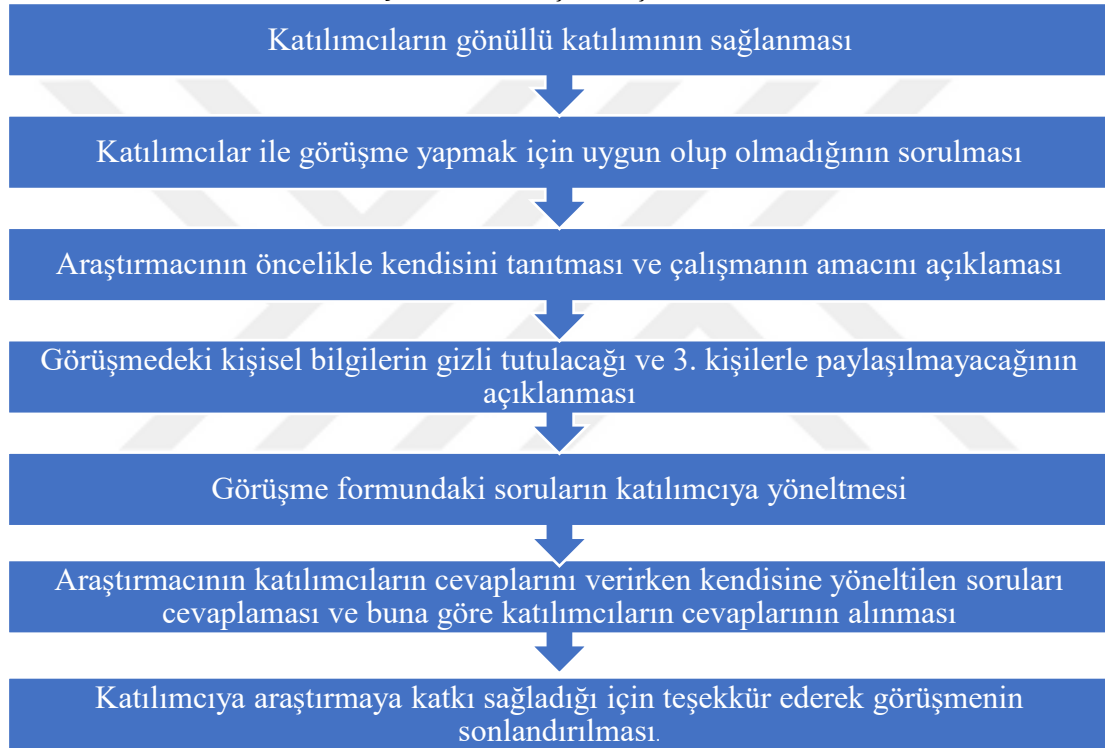
Güvenilirlik araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle ise belirli bir araştırmada aynı ölçümlerin farklı araştırmacıların farklı katılımcı grupları üzerine uyguladığında aynı sonuçları gösterme olasılığıdır. Güvenilirlikte bulgular çoğaltılabilmekte veya yeniden oluşturulabilmektedir (Arslan, 2022, s. 401). Guba ve Lincoln (1982) nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlikten ziyade inandırıcılık ve aktarılabilirliğin olması hususuna dikkat çekmiştir. İnandırıcılık, elde edilen bulguların gerçeklikle düzeyli olarak uyumlu olduğunu ifade etmektedir. Buna göre inanılabilirliği sağlamanın en iyi yolu uzun süreli etkileşimi ifade eder. Araştırmanın yapıldığı ortamda bulunmak araştırmacının kendini kontrol etmesine yardımcı olmaktadır. Bu süreçte veri toplamak için gereken zamanın ayrılması araştırmacının çalışma grubunun kültürünü, dilini ya da görüşlerini anlaması için anlayış geliştirmesine yardımcı olur. Bu bağlamda aktarılabilirlik ise bulguların aralarındaki benzerliklerle diğer durumlara uyarlanabilme düzeyidir (Arastaman vd., 2018, s. 51).

İnandırıcılık ve aktarılabilirliği sağlamak amacıyla öncelikle literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili oluşturulan sorular incelenmiş ve danışman yardımıyla görüşme formu geliştirilip son halini almıştır. Sonrasında üç (3) farklı uzmanın bu formdaki soruları incelemesi sağlanmıştır. Görüşmeler katılımcıların iş yerlerinde, kendilerini rahat ifade edebilecekleri şekilde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye katılım sırasında tedirgin ve çekingenlik yaşayan katılımcıların konuşmaya teşvik edilmesi sağlanarak araştırmanın amacına uygun şekilde motivasyonları sağlanmıştır. Bu bağlamda görüşmelerin olabildiğince sohbet havası şeklinde geçmesine önem verilmiştir. Yaşanan pandemi süreci sonrası ve siyasi seçim süreçleri sebebi ile görüşmek istemeyen veyahut ses kaydı aldırarak istemeyen katılımcılar olmuştur. Bu istekler

doğrultusunda hareket edilmiş ve mülakat yoluyla elde edilen veriler yazılı not alınarak toplanmıştır. Yapılan görüşmelerin süresi 20-25 dakika arasında değişmiştir. Ayrıca Ortadoğulu göçmen girişimcilere sorulacak olan açık uçlu sorular, Türkçe bilmeyenler için tercüman yardımıyla sorulmuştur. Bu doğrultuda sorular ortak dilleri olan Arapça şekline çevrilmiştir (Ek 1). Aynı şekilde cevaplar alındıktan sonra da tercüman yardımı alınarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Ayrıca görüşmelerden elde edilen bütün bulgularda verilen yanıtlara yorum katılmadan sunulmuştur.

Görüşme yapılırken aşağıdaki süreç izlenmiştir;

Şekil 3. Görüşme Aşamaları

3.4. Araştırmanın Örneklemi ve Görüşme Formu

Araştırmanın anakütlesini ülkemizde faaliyette bulunmakta olan Ortadoğu ve Balkan göçmenleri ile aslen Türk girişimci bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Karaman ve Konya illerindeki girişimciler oluşturmaktadır. Ayrıca geldikleri ülkelere göre Ortadoğu'dan Suriye ve Afganistan ülkeleri Balkanlardan ise Bosna Hersek ve Karadağ ülkeleri ağırlıktadır. Araştırmada toplanan veriler için kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle beraber görüşme tekniği kapsamında açık uçlu sorular hazırlanıp katılımcılara yüz yüze sorulmuştur. Farklı sektörlerde faaliyette bulunan göçmen ve Türk girişimcilere demografik özelliklere ve girişimciliğe yönelik mülakat soruları sorulmuştur. Bu doğrultuda

demografik olarak yaş, medeni durum, eğitim durumu şeklindeki maddelerin yanı sıra girişimciliğe dair 6 soru araştırmacının kendisi tarafından oluşturulmuştur (Tablo 4). Bu görüşme formundaki toplanan ve değerlendirilmeye alınan katılımcıların bilgileri ise aşağıda Tablo 5, 6 ve 7’de ayrıntılı şekilde gösterilmiştir.

Tablo 4. Görüşme Formu

<u>Demografik Sorular:</u>
Yaşınız?
Medeni hâliniz?
Eğitim durumunuz?
<u>Girişimciliğe Yönelik Sorular:</u>
Girişimcilik faaliyetinize başlamadan önce ne iş yapıyordunuz?
Sizi girişimci olmaya (işletme açmaya) iten sebepler ne/neler oldu?
İşinizi kurarken sermayenizi veya kaynağınızı nasıl temin ettiniz?
İş sektörünüz hangi alanda faaliyet göstermekte ve neden bu alanı tercih ettiniz?
Girişimcilik faaliyetinizi gerçekleştirirken karşılaştığınız problemler nelerdi ve bu problemlere karşılık ne tür çözümler geliştirdiniz?
Çalışma hayatınızda paydaşlarla (tedarikçiler, müşteriler vb.) ilişkilerde göçmenlik ilişkisi düzeyi hakkında bilgi verebilir misiniz?
İstihdam ettirdiğiniz çalışanlarınızı nasıl seçiyorsunuz? Çalışanlar arasında göçmenler (tanışıklık) çoğunlukta mı ve bu eleman seçiminde belirleyici bir faktör mü?

Yukarıdaki görüşme formunda bulunan açık uçlu sorular için herhangi bir program kullanılmamış, nitel araştırma kapsamında derinlemesine araştırma yapmak amacıyla içerik analizi yapılmıştır. Elde edilen veriler açık kodlama ile bilgisayar ortamına aktarılmış, ayrı ayrı irdelenerek her soruya verilen yanıtın sıklığı belirlenmiştir. Daha sonra ise karşılaştırma yapılarak tablo haline dönüştürülmüştür.

Aşağıdaki Tablo 5’e baktığımızda katılımcılar 25-60 yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcılardan 4 kişi ilkokul, 3 kişi ortaokul, 7 kişi lise ve 6 kişi üniversite mezunudur. Katılımcıların 17’si evli olup 3’ü bekârdır. Ayrıca katılımcılar gıda, hizmet, üretim ve reklam gibi farklı sektörlerde faaliyettedirler.

Tablo 5.Örneklemdaki Ortadoğu Göçmeni Girişimcilerin Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Sektör
Katılımcı 1	39	Üniversite	Evli	Market
Katılımcı 2	47	İlkokul	Evli	Fırın
Katılımcı 3	35	Üniversite	Evli	Gıda Toptancısı
Katılımcı 4	38	Ortaokul	Evli	Kuaför
Katılımcı 5	40	Lise	Evli	Marangoz
Katılımcı 6	51	İlkokul	Evli	Kuruyemişiçi
Katılımcı 7	45	Lise	Evli	Manav-Şarküteri
Katılımcı 8	25	İlkokul	Bekâr	Bakkal
Katılımcı 9	60	İlkokul	Evli	Tuhafiye
Katılımcı 10	43	Lise	Evli	Telefoncu
Katılımcı 11	24	Üniversite	Bekâr	Reklamcılık
Katılımcı 12	34	Ortaokul	Evli	Pastane
Katılımcı 13	32	Üniversite	Evli	Mühendislik-İnşaat
Katılımcı 14	35	Lise	Evli	Züccaciye
Katılımcı 15	46	Ortaokul	Evli	Lokanta
Katılımcı 16	37	Üniversite	Evli	Eğitim Kurumu
Katılımcı 17	27	Lise	Bekâr	Berber
Katılımcı 18	30	Lise	Evli	Kuyumcu
Katılımcı 19	28	Lise	Evli	Fastfood
Katılımcı 20	31	Üniversite	Evli	Peynir Fabrikası

Tablo 6.Örneklemdaki Balkan Göçmeni Girişimcilerin Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Sektör
Katılımcı 1	52	Üniversite	Evli	Restoran
Katılımcı 2	26	Lise	Evli	Telefoncu
Katılımcı 3	29	İlkokul	Bekâr	Para Ödeme Noktası
Katılımcı 4	55	Lise	Evli	Market
Katılımcı 5	48	Ortaokul	Evli	Lokanta
Katılımcı 6	35	Lise	Evli	Unlu Mamuller
Katılımcı 7	43	Üniversite	Evli	Restoran
Katılımcı 8	30	Üniversite	Bekâr	Kahve-çay Evi
Katılımcı 9	42	Lise	Evli	Tekstil
Katılımcı 10	45	Lise	Evli	Nakliyat
Katılımcı 11	32	Ortaokul	Evli	Kuaför
Katılımcı 12	27	Üniversite	Bekâr	Kafeterya
Katılımcı 13	32	Üniversite	Evli	Çiçekçilik
Katılımcı 14	40	Üniversite	Evli	Emlak-Gayrimenkul
Katılımcı 15	29	Lise	Bekâr	Güzellik Merkezi
Katılımcı 16	30	İlkokul	Evli	Berber
Katılımcı 17	44	İlkokul	Evli	Kuru Temizleme
Katılımcı 18	30	Üniversite	Evli	Restoran
Katılımcı 19	43	Üniversite	Evli	Restoran
Katılımcı 20	45	Lisansüstü	Evli	Süt Fabrikası

Tablo 6’ya göre katılımcılar 26-55 yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcılardan 3 kişi ilkokul, 2 kişi ortaokul, 6 kişi lise, 8 kişi üniversite ve 1 kişi lisansüstü mezundur. Katılımcıların 16’sı evli olup 4’ü bekârdır. Ayrıca katılımcılar gıda ve hizmet sektöründe daha fazla faaliyet göstermektedirler.

Tablo 7.Örneklemdaki Türk Girişimcilerin Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Sektör
Katılımcı 1	28	Lise	Evli	Bakkal
Katılımcı 2	50	Lise	Evli	Köfteci Lokantası
Katılımcı 3	45	Üniversite	Evli	Telefoncu
Katılımcı 4	40	Ortaokul	Evli	Halı-Mobilya
Katılımcı 5	30	İlkokul	Bekâr	Kuaför
Katılımcı 6	35	Üniversite	Evli	Pastane
Katılımcı 7	50	İlkokul	Evli	Lokanta
Katılımcı 8	43	Lise	Evli	Toptancı
Katılımcı 9	48	İlkokul	Evli	Restoran
Katılımcı 10	40	Ortaokul	Evli	Unlu Mamuller
Katılımcı 11	27	Üniversite	Bekâr	Tekstil-Butik
Katılımcı 12	34	Lise	Evli	Manav
Katılımcı 13	45	İlkokul	Evli	Mandıra-Şarküteri
Katılımcı 14	52	Üniversite	Evli	Emlak-Gayrimenkul
Katılımcı 15	35	Lise	Evli	Alışveriş Dükkânı
Katılımcı 16	47	Üniversite	Evli	Kuyumcu
Katılımcı 17	27	Lise	Bekâr	Berber
Katılımcı 18	32	Üniversite	Bekâr	Kafeterya
Katılımcı 19	40	Üniversite	Evli	Reklamcılık
Katılımcı 20	38	Lise	Evli	Fastfood

Tablo 7’ye göre katılımcılar 27-52 yaş aralığında yer almaktadır. Katılımcılardan 3 kişi ilkokul, 2 kişi ortaokul, 8 kişi lise, 7 kişi üniversite mezundur. Katılımcıların 16’sı evli olup 4’ü bekârdır. Ayrıca katılımcılar diğer katılımcılarda olduğu gibi gıda, hizmet, üretim ve reklam gibi farklı sektörlerde faaliyet göstermektedirler.

3.5. Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler

Araştırmanın bu kısmında, Ortadoğu göçmeni, Balkan göçmeni ve Türk girişimcilere uygulanan anketlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular, açıklamalar ve yorumlamalar yer almaktadır. Nitel araştırma kapsamına göre katılımcılara yöneltilen girişimciliğe yönelik birinci soru şu şekildedir: Girişimcilik faaliyetinize başlamadan önce ne iş yapıyordunuz? Birinci soruya dair yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 8, 9 ve 10’da ayrı ayrı gösterilmektedir.

Tablo 8’den de anlaşılacağı üzere Ortadoğu göçmeni katılımcılardan elde edilen verilere ait içerik analizi sonucu toplamda 8 tema ortaya çıkmıştır. Katılımcıların göçmen olarak girişimcilik faaliyetine başlamadan önce yaptıkları işe ilişkin 10 kişi daha önce aynı işin yapılması ve 4 kişi başka bir sektörde işçi olarak çalışılması cevabının vermiştir. Diğer katılımcılar ise, aşçı olarak çalışılması, otelde personel olarak çalışılması, ev hanımı olunması, galericilik yapılması, çiftçilik yapılması ve garson olarak çalışılması cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 8.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Birinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Daha önce aynı işin yapılması	10
2. Başka bir sektörde işçi olarak çalışılması	4
3. Aşçı olarak çalışılması	1
4. Otelde personel olarak çalışılması	1
5. Ev hanımı olunması	1
6. Galericilik yapılması	1
7. Çiftçilik yapılması	1
8. Garson olarak çalışılması	1
Toplam	20

Aşağıdaki Tablo 9’a baktığımızda Balkan göçmeni katılımcıların birinci soruya dair verdikleri cevaplara yönelik içerik analizi sonucuna göre toplamda 9 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre 10 kişi daha önce aynı işin yapılması ve 3 kişi işsiz cevaplarını vermiştir. Diğer katılımcılar ise kaynak işçisi olunması, fırın ustası olunması, tarım firmasında personel olarak çalışılması, başka bir sektörde işçi olarak çalışılması, evden ek iş yapılması, sekreterlik olarak çalışılması ve ev hanımı olunması cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 9.Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Birinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Daha önce aynı işin yapılması	10
2. İşsiz	3
3. Kaynak işçisi olunması	1
4. Fırın ustası olunması	1
5. Tarım firmasında personel olarak çalışılması	1
6. Başka bir sektörde işçi olarak çalışılması	1
7. Evden ek iş yapılması	1
8. Sekreterlik olarak çalışılması	1
9. Ev hanımı olunması	1
Toplam	20

Aşağıdaki Tablo 10'a baktığımızda birinci soruya karşılık Türk girişimci olan katılımcıların verdikleri cevaplara yönelik içerik analizi sonucunda toplamda 10 tema ortaya çıktığı görülmektedir. Verilen cevaplara göre 9 kişi daha önce aynı işin yapılması, 3 kişi başka bir sektörde işçi olarak çalışılması, 2 kişi çiftçilik yaparken 2 kişi işsiz olduğunu belirtmektedir. Diğer katılımcılar ise elektrik teknisyeni olarak çalışılması, kırtasiye elemanı olarak çalışılması, takı tasarımcısı olarak çalışılması ve müşteri temsilcisi olarak çalışılması cevaplarını vermiştir.

Tablo 10.Türk Katılımcılara Yönelik Birinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Daha önce aynı işin yapılması	9
2. Başka bir sektörde işçi olarak çalışılması	3
3. Çiftçilik yapılması	2
4. İşsiz	2
5. Elektrik teknisyeni olarak çalışılması	1
6. Kırtasiye elemanı olarak çalışılması	1
7. Takı tasarımcısı olarak çalışılması	1
10. Müşteri temsilcisi olarak çalışılması	1
Toplam	20

Birinciye soruya ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; Ortadoğu göçmeni, Balkan göçmeni ve Türk girişimcilerin genelinin daha önce aynı işin yapılması cevabıyla öncesinde de bir girişimcilik faaliyetinde bulunduklarını belirtmişlerdir. Bununla beraber Ortadoğu göçmeni ve Balkan göçmenlerinin kendi ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de aynı sektör üzerinde girişimcilik yaptıkları ifade edilebilir.

Çalışma grubuna sorulan ikinci soru şu şekildedir: Sizi girişimci olmaya (işletme açmaya) iten sebepler ne/neler oldu? İkinci soruya dair yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 11, 12 ve 13' de temalarla gösterilmiştir.

Aşağıdaki tablo 11'deki sonuçlara göre Ortadoğu göçmeninin bu soruya verdiği cevaplardan toplam 11 tema ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan 8'i kendine ait bir işin olmasını isteme, 5'i gelir ihtiyacı, 3'ü deneyim ve tecrübenin olması, 3'ü finansal özgürlük isteği, 2'si emir altında çalışmak istememe ve 2'si işçi olarak alınan ücretin yetersizliği sebepleriyle girişimci olduklarını belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar ise yabancı olma nedeniyle düşük ücretle ağır işlerde çalıştırılma, kendi mesleğine yakın bir alan olması, Türkiye'de iş bulmanın veya işçi olmanın zorluğu, kendisini daha güvende hissetme, akraba ile kendilerini kurma kararı alma cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 11.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik İkinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Kendine ait bir işin olmasını isteme	8
2. Gelir ihtiyacı	5
3. Yabancı olma nedeniyle düşük ücretle çalıştırılma	3
4. Deneyim ve tecrübenin olması	3
5. Finansal özgürlük isteği	2
6. Emir altında çalışmak istememe	2
7. İşçi olarak alınan ücretin yetersizliği	1
8. Kendi mesleğine yakın bir alan olması	1
9. Türkiye’de iş bulmanın veya işçi olmanın zorluğu	1
10. Kendisini daha güvende hissetme	1
11. Akraba ile kendi işlerini kurma kararı alma	1
Toplam	28

Aşağıdaki Tablo 12’ye baktığımızda Balkan göçmeni katılımcılarının ikinci soruya verdikleri cevaplara göre içerik analizi sonucu toplamda 8 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre 3 katılımcı işçi olarak emeğin hakkının verilmemesi, 3 katılımcı geçim kaynağı, 3 katılımcı deneyim ve tecrübenin olması, 2 katılımcı kimseye bağlı olmadan çalışma isteği, 2 katılımcı ekonomik şartlar gerekliliği, 2 katılımcı kendine güvenme ve 2 katılımcı planları ve hayalleri gerçekleştirme sebeplerini sıralamıştır. Sadece 1 katılımcı daha fazla para kazanma isteğini sebep olarak göstermiştir.

Tablo 12. Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik İkinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. İşçi olarak emeğin hakkının verilmemesi	3
2. Gelir ihtiyacı	3
3. Deneyim ve tecrübenin olması	3
4. Kimseye bağımlı olmadan çalışma isteği	2
5. Ekonomik şartlar gerekliliği	2
6. Kendine güvenme	2
7. Planları ve hayalleri gerçekleştirme	2
8. Daha fazla para kazanma isteği	1
Toplam	18

Aşağıdaki Tablo 13’de Türk katılımcılara yöneltilen soruya dair yapılan içerik analizinde elde edilen bulgular sonucunda toplamda 8 temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Katılımcılardan 8’i kendine ait bir işinin olmasını isteme, 6’sı işçi olarak alınan ücretin yetersizliği, 3’ü işçi olarak çalışmak istememe, 3’ü nesilden gelen meslek olması, 3’ü eskiden aynı meslek üzerinde çırak olunması, 3’ü daha fazla para kazanma isteği, 3’ü finansal özgürlük isteği ve 2’si ekonomik şartlar cevaplarını vermişlerdir.

Tablo 13.Türk Katılımcılara Yönelik İkinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Kendine ait bir işinin olmasını isteme	8
2. İşçi olarak alınan ücretin yetersizliği	6
3. İşçi olarak çalışmak istememe	3
4. Nesilden gelen meslek olması	3
5. Eskiden aynı meslek üzerinde çırak olunması	3
6. Daha fazla para kazanma isteği	3
7. Finansal özgürlük isteği	3
Toplam	29

İkinci soruya ilişkin Ortadoğu göçmeni, Balkan göçmeni ve Türk girişimcilerin cevapları genel olarak değerlendirildiğinde; girişimci olmaya (işletme açmaya) iten sebeplerde Ortadoğu göçmeni girişimcilerin ve Türk girişimcilerin verdikleri yanıtlar doğrultusunda her iki grubun kendine ait bir işin olmasını istemesi en fazla verilen yanıt olarak ifade edilebilir. Balkan göçmeni girişimcilerde ise işçi olarak emeğinin hakkının verilmemesi yaygın cevaplar arasındadır. Bununla birlikte hem Ortadoğu göçmeni hem de Balkan göçmeni girişimcilerin gelir ihtiyacı teması ortak verdiği cevap olmuştur.

Çalışmada “İşinizi kurarken sermayenizi veya kaynağınızı nasıl temin ettiniz?” katılımcılara yöneltilen üçüncü soru olmuştur. Üçüncü soruya dair yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular, Tablo 14, 15 ve 16’da her bir katılımcı grubuna göre ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 14.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Üçüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Kendi birikimi	8
2. Borç alarak	7
3. Aileden destek	4
4. Başka mülkiyeti satarak	4
5. Yatırımcıdan destek alarak	2
6. Aileden miras	2
7. Ortaklık yoluyla	2
8. Bankadan kredi kullanarak	1
Toplam	30

Tablo 14’deki sonuçlara göre Ortadoğu göçmeninin üçüncü soruya verdiği cevaplardan toplam 8 tema ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan 8’i kendi birikimiyle, 7’si borç alarak, 4’ü aileden destek alarak, 4’ü başka mülkiyeti satarak, 2’si yatırımcıdan destek alarak, 2’si ailedeki mirasla, 2’si ortaklık yoluyla ve 1’i bankadan kredi kullanarak işletmesini kurmuştur.

Tablo 15.Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Üçüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Kendi birikimi	10
2. Borç alarak	9
3. Bankadan kredi kullanarak	4
4. Teşviklerden yararlanarak	3
5. Aileden destek	2
6. Başka mülkiyeti satarak	2
7. Ortaklık yoluyla	1
Toplam	31

Yukarıdaki Tablo 15'e göre Balkan göçmeni katılımcıların verdikleri cevaplara göre içerik analizi sonucu toplamda 7 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre 10 katılımcı kendi birikimi, 9 katılımcı borç alma, 4 katılımcı bankadan kredi kullanma, 3 katılımcı teşviklerden yararlanma, 2 katılımcı aileden destek, 2 katılımcı başka mülkiyeti satma ve 1 katılımcı ortaklık yoluyla seçeneklerini işletmelerini kurmada kullanmıştır.

Sermayenizi nasıl temin ettiniz sorusuna karşılık olarak Türk katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda yapılan içerik analizi sonucu aşağıdaki Tablo 16'da toplamda 6 temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Katılımcılardan 4'ü miras yoluyla, 3'ü kendi birikimiyle, 2'si aileden destekle, 2'si borç alarak, 2'si ortaklık yoluyla ve 1'i bankadan kredi kullanarak cevaplarını vermişlerdir. 6 katılımcı bu soruya cevap vermek istememiştir.

Tablo 16.Türk Katılımcılara Yönelik Üçüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Miras yoluyla	4
2. Kendi birikimi	3
3. Aileden destek	2
4. Borç alarak	2
5. Ortaklık yoluyla	2
6. Bankadan kredi kullanarak	1
7. Kayıp veri (cevap vermeyen)	6
Toplam	20

Üçüncü soruya ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; işletme kurmada Ortadoğu göçmeni ve Balkan göçmeni girişimcilerin kendi birikimlerini kullandığı bunun yanında borç aldığı görülmektedir. Türk girişimcilerin ise mirası daha fazla kullandıkları ifade edilebilir. Ayrıca sermaye temini sorusuna karşılık Türk katılımcıların bir kısmının cevap vermek istememesi dikkat çeken husus olmuştur.

İş sektörü alanına yönelik katılımcılara yöneltilen soru şu şekildedir (4.soru); İş sektörünüz hangi alanda faaliyet göstermekte ve neden bu alanı tercih ettiniz? Bu soruya girişimcilerin verdikleri cevaplar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 17.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Dördüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Daha önce aynı mesleği yapmak	7
2. Tecrübe sahibi olmak	5
3. Başarılı olma fikri	3
4. Kolay bir alan olma düşüncesi	2
5. El becerisi olması	1
6. Sermayeye uygun olması	1
7. Türkiye’de cazip bir alan olma düşüncesi	1
8. Eğitimi görülen alan olması	1
9. İhtiyaç olan bir alan olması	1
Toplam	22

Yukarıdaki Tablo 17’deki sonuçlara göre Ortadoğu göçmeninin bu soruya verdiği cevaplardan toplam 9 tema ortaya çıkmıştır. Katılımcıların faaliyet gösterdikleri alanı seçme sebebi için 7’si daha önce aynı mesleği yapmak, 4’ü tecrübe sahibi olmak, 3’ü başarılı olma fikri, 2’si kolay bir alan olma düşüncesi şeklinde cevaplar vermişlerdir. Diğer katılımcılar ise el becerisi, sermayeye uygun olması, Türkiye’de cazip bir alan olma düşüncesi, eğitim görülen alan olması ve ihtiyaç olan bir alan olması cevaplarını vermişlerdir.

Aşağıda verilen Tablo 18’e baktığımızda Balkan göçmenlerinin dördüncü soruya verdikleri cevaplara göre içerik analizi sonucunda toplamda 10 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre 4 katılımcı kültüre ait yemekleri tanıtmak, 3 katılımcı daha önce aynı mesleği yapmak, 3 katılımcı başarılı olma fikri, 3 katılımcı tecrübe sahibi olmak, 2 katılımcı sermayeye uygun olması, 2 katılımcı sevilen alan olması şeklinde cevaplar vermişlerdir. Diğer katılımcılar ise Türkiye’de cazip bir alan olma düşüncesi, müşteri açısından tercih edilebilirlik, kendini rahat hissetmek ve okunulan olması olarak cevaplamışlardır.

Tablo 18.Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Dördüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Kültüre ait yemekleri tanıtmak	4
2. Daha önce aynı mesleği yapmak	4
3. Başarılı olma fikri	3
4. Tecrübe sahibi olmak	3
5. Sermayeye uygun olması	2
6. Sevilen alan olması	2
7. Türkiye’de cazip bir alan olma düşüncesi	1
8. Müşteri açısından tercih edilebilirlik	1
9. Kendini rahat hissetmek	1
10. Eğitimi görülen alan olması	1
Toplam	22

Tablo 19. Türk Katılımcılara Yönelik Dördüncü Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Daha önce aynı mesleği yapmak	6
2. Süreklilik olan bir alan olması	3
3. Kazançlı alan olması	3
4. İhtiyaç olan bir alan olması	3
5. Nesilden gelen bir alan olması	2
6. Şartlar ve durumların gerekliliği	2
7. Sermayeye uygun olması	2
8. Sevilen alan olması	2
9. Kendini rahat hissetmek	1
Toplam	23

Yukarıdaki Tablo 19’da Türk katılımcıların verdikleri cevaplara göre içerik analizi sonucunda toplamda 9 tema ortaya çıktığı görülmektedir. Katılımcılardan 6’sı daha önce aynı mesleği yapmak, 3’ü süreklilik olan bir alan olması, 3’ü kazançlı alan olması, 2’si ihtiyaç olan bir alan olması, 2’si nesilden gelen bir alan olması, 2’si şartlar ve durumların gerekliliği, 2’si sermayeye uygun olması, 2’si sevilen alan olması ve 1’i kendini rahat hissetmek olarak cevaplamışlardır.

Dördüncü soruya ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; Ortadoğu göçmeni, Balkan göçmeni ve Türk girişimcilerinin genel olarak iş sektöründeki alanı seçme sebebinin ortak noktaları daha önce aynı mesleği yapmak olduğu ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Balkan göçmeni girişimcilerin kültüre ait yemekleri tanıtmak cevabı dikkat çeken ifade olmuştur.

Katılımcı grubuna sorulan beşinci soru şu şekilde olmuştur: “Girişimcilik faaliyetinizi gerçekleştirirken karşılaştığınız problemler nelerdi ve bu problemlere karşılık ne tür çözümler geliştirdiniz?”. Her bir katılımcı grubunun verdikleri cevaplar ve oluşturulan temalar aşağıdaki Tablo 20, 21 ve 22’de ayrıntılı şekilde gösterilmektedir.

Tablo 20.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Beşinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Ekonomik sorunlar (sorun) borçlanmak (çözüm)	5
2. Piyasadaki iniş çıkışlar (sorun) daha fazla müşteri kazanmak (çözüm)	3
3. Ayrımcılığa maruz kalma (sorun) (çözümü yok)	3
4. Resmi evrakları yürütmek (sorun) bilirkişiden/uzmandan yardım almak (çözüm)	3
5. Bir sorunla karşılaşmamak	3
6. Kâr edememek (sorun) ürün çeşitliliğini arttırmak (çözüm)	2
7. Dil bilmemek (sorun) öğrenmeye çalışmak (çözüm) sadece göçmenlerden oluşan bir pazara hitap etmek (çözüm)	2
8. Yasal yükümlülükler (sorun)evrak takip danışanına başvurmak (çözüm)	2
9. Hammadde ve malzeme eksiklikleri (sorun) başka şehirlerdeki göçmenlerle ticaret yapmak (çözüm)	2
10. Çalışma izni almak (sorun) mali müşavirden yardım almak (çözüm)	2
11. Rekabet (sorun) daha fazla pazara ulaşmak (çözüm)	2
12. Eleman temin etmek (sorun) donanımlı kişi bulmak (çözüm)	2
13. Bina yönetmelikleri (sorun) resmi yerlerden yardım almak (çözüm)	1
14. Sigorta sorunları (sorun) mali müşavirden yardım almak (çözüm)	1
15. Dükkân kiralamak (sorun) kefil edinmek (çözüm)	1
Toplam	34

Tablo 20’deki sonuçlara göre Ortadoğu göçmenlerinin verdiği cevaplardan toplamda 15 tema ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan 5’i ekonomik sorunlara karşılık borçlanmak, 3’ü piyasadaki iniş çıkışlara karşılık daha fazla müşteri kazanmak, 3’ü ırkçılık ve buna karşılık bir çözümün olmaması, 3’ü resmi evrakları yürütmeye karşılık bilirkişiden/uzmandan yardım almak, 2’si kâr edememeye karşılık ürün çeşitliliğini arttırmak, 2’si dil bilmeme sorununa karşılık öğrenmeye çalışmak ve sadece göçmenlerden oluşan pazara hitap etmek, 2’si yasal yükümlülüklerle karşılık evrak danışanına başvurmak, 2’si hammadde ve malzeme eksikliklerine karşılık başka şehirlerdeki göçmenlerle ticaret yapmak, 2’si çalışma izni alma sorununa karşılık mali müşavirden yardım almak, 2’si rekabete karşılık daha fazla pazara ulaşmak, 2’si eleman temin etmeye karşılık donanımlı kişi bulmak şeklinde cevaplar vermişlerdir. Diğer katılımcılar ise bina yönetmeliklerine karşılık resmi yerlerden yardım almak, sigorta sorunlarına karşılık mali müşavirden yardım almak, dükkân kiralama sorununa karşılık kefil edinmek şeklinde

sorunlarını ve çözümlerini sıralamışlardır. Katılımcılardan 3 kişi ise herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 21.Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Beşinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Dükkân kiralamak (sorun) uygun emlakçı bulmak (çözüm)	4
2. Rekabet (sorun) kalite yaratmak (çözüm)	3
3. Bir sorunla karşılaşmamak	3
4. Müşteri eksikliği (sorun) kampanya ve reklam yapmak (çözüm)	3
5. Çalışma izni almak ve bürokratik işler (sorun) resmi yerlere başvurmak (çözüm)	2
6. Ruhsat almak (sorun) Türk işletmecinin ruhsatını kullanmak (çözüm)	2
7. Dil bilmemek (sorun) kursa gitmek (çözüm)	2
8. Sermaye yetersizlikleri (sorun) borçlanmak (çözüm)	2
9. Banka borçları (sorun) ek çalışma yapmak (çözüm)	2
10. Bankanın yabancılara kredi vermemesi (sorun) borç almak (çözüm)	2
11. Mali konulardaki bilgi yetersizlikleri (sorun) bilgi almak (çözüm)	2
12. Eleman temin etmek (sorun) eş-dosttan eleman temin etmek (çözüm)	2
13. Vergi sorunları (sorun) devlete bağlı çözümler (çözüm)	1
14. Satışların mevsimsel değişiklikleri (sorun) ek iş yapmak (çözüm)	1
15. Önyargılar ve sektörde olan dolandırıcılıklar (sorun) güvenilir hizmet vermek önyargıları kırmak (çözüm)	1
Toplam	32

Yukarıdaki Tablo 21'e baktığımızda Balkan göçmenlerinin beşinci soruya verdikleri cevaplara göre içerik analizi sonucunda toplamda 15 temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Buna göre 4 katılımcı dükkân kiralamak sorununa karşılık uygun emlakçı bulmak, 3 katılımcı rekabete karşılık kalite yaratmak, 3 katılımcı müşteri eksikliğine karşılık kampanya ve reklam yapmak, 2 katılımcı çalışma izni almak ve bürokratik işler sorununa karşılık resmi yerlere başvurmak, 2 katılımcı ruhsat alma sorununa karşılık Türk işletmecinin ruhsatını kullanmak, 2 katılımcı dil bilmeme sorununa karşılık kursa gitmek, 2 katılımcı sermaye yetersizliklerine karşılık borçlanmak, 2 katılımcı banka borçlarına karşılık ek çalışma yapmak, 2 katılımcı bankanın yabancılara kredi vermemesine karşılık borç almak, 2 katılımcı mali konulardaki bilgi yetersizliklerine karşılık bilgi almak, 2 katılımcı eleman temin etme sorununa karşılık eş-dosttan eleman temin etmek şeklinde sorunlarını ve çözümlerini belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar ise vergi sorunlarının çözümünün devlete bağlı olması, satışların mevsimsel değişikliklerine karşılık ek iş yapmak, önyargılar ve sektörde olan dolandırıcılıklar sorunlarına karşılık güvenilir hizmet vermek ve önyargıları kırmak şeklinde cevaplamışlardır. Balkan göçmeni katılımcılardan 3'ü herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 22.Türk Katılımcılara Yönelik Beşinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Sermaye yetersizlikleri (sorun) borçlanmak (çözüm)	6
2. Eleman temin etmek (sorun) çevreden eleman temin etmek (çözüm)	4
3. Dükkân kiralardan doğan ek maliyetler (sorun) çözüm bulamamak	3
4. Dolandırılmak (sorun) hukuki yollara başvurmak (çözüm)	3
5. Dükkân bulmak (sorun) çevreden yardım almak (çözüm)	2
6. Kâr edememek (sorun) kampanya ve reklam yapmak (çözüm)	2
7. Vergi sorunları (sorun) devlete bağlı çözümler (çözüm)	2
8. Rekabet (sorun) kaliteli hizmet ve ürün sunmak (çözüm)	1
9. Artan zam oranları (sorun) uygun tedarikçi bulmak (çözüm)	1
10. Yasal yükümlülükler (sorun) resmi yerlerden yardım almak (çözüm)	1
11. İşletme kurma aşamasındaki zorluklar (sorun) müşteri tercihin önem vermek ve niş pazar seçmek (çözüm)	1
12. Mali konulardaki bilgi yetersizlikleri (sorun) bilgi almak (çözüm)	1
13. Artan maliyetlerden doğan finansal sorunlar (sorun) eleman çıkartmak ve tasarruf yapmak	1
Toplam	28

Yukarıdaki Tablo 22’deki sonuçlara göre Türk katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplardan içerik analizi sonucu toplamda 13 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre 6 katılımcı sermaye yetersizliklerine karşılık borçlanmak, 4 katılımcı eleman temin etme sorununa karşılık çevreden eleman temin etmek, 3 katılımcı dükkân kiralardan doğan ek maliyet sorununa çözüm bulamamak, 3 katılımcı dolandırılma sorununa karşılık hukuki yollara başvurmak, 2 katılımcı dükkân bulma sorununa karşılık çevreden yardım almak, 2 katılımcı kâr edememeye karşılık kampanya ve reklam yapmak, 2 katılımcı vergi sorunlarına karşılık devlete bağlı çözümlere başvurmak şeklinde cevaplar vermişlerdir. Diğer katılımcılar ise rekabet sorununa karşılık kaliteli hizmet ve ürün sunmak, artan zam oranlarına karşılık uygun tedarikçi bulmak, yasal yükümlülüklerle karşılık resmi yerlerden yardım almak, işletme kurma aşamasındaki zorluklara karşılık müşteri tercihin önem vermek ve niş pazar seçmek, mali konulardaki bilgi yetersizliklerine karşılık bilgi almak ve artan maliyetlerden doğan finansal sorunlara karşılık eleman çıkartmak ve tasarruf yapmak şeklinde sorunlarını ve çözümlerini belirtmişlerdir.

Beşinci soruya ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; Ortadoğu göçmeni ve Türk girişimcilerin ekonomik sorunlar ve sermaye yetersizlikleri gibi ortak finansal sorunlar yaşadığı buna karşılık ise borçlanarak çözümler bulduğu görülürken Balkan göçmeninin en fazla dükkân kiralama sorunu ve buna karşılık uygun emlakçı bulduğu ifade edilebilir. Cevaplarda dikkat çeken bir hususun Ortadoğu göçmenleri ayrımcılığa maruz kalma sorunuyla karşılaşırken Balkan göçmenlerinin bu konuda bir sorun yaşamamasıdır.

Araştırmadaki katılımcı grubuna sorulan girişimciliğe yönelik 6. soru şöyle olmuştur: “Çalışma hayatınızda paydaşlarla (tedarikçiler, müşteriler vb.) ilişkilerde göçmenlik ilişkisi düzeyi hakkında bilgi verebilir misiniz? Bu soruya veriler cevaplar aşağıdaki tablolara aktarılmıştır.

Tablo 23.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Altıncı Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Tümüyle göçmenlik ilişkisinin olması	12
2. Çoğunluğun göçmenlerden olması	4
3. Hem göçmen hem Türklerden olması (yarı yarıya)	2
4. Çoğunluğun Türklerden olması	2
Toplam	20

Yukarıdaki Tablo 23’e göre Ortadoğu göçmeni katılımcıların verdikleri cevaplarla içerik analizi sonucunda toplamda 4 tema ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda katılımcılardan 12’si tümüyle göçmenlik ilişkisinin olduğunu, 4’ü çoğunluğun göçmenlerden olduğunu, 2’si hem göçmen hem Türklerden olduğunu (yarı yarıya), 2’si çoğunluğun Türklerden olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 24.Balkan Göçmeni Katılımcılara Yönelik Altıncı Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Hem göçmen hem Türklerden olması (yarı yarıya)	7
2. Çoğunluğun Türklerden olması	7
3. Tümüyle göçmenlik ilişkisinin olması	6
Toplam	20

Yukarıdaki Tablo 24’e baktığımızda Balkan göçmenlerinin 6.soruya verdikleri cevaplara göre içerik analizi sonucu toplamda 3 tema ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan 7’si hem göçmen hem Türklerden olduğunu (yarı yarıya), 7’si çoğunluğun Türklerden olduğunu, 6’sı tümüyle göçmenlik ilişkisinin olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 25. Türk Katılımcılara Yönelik Altıncı Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Tümüyle yerlilerden (Türk) olması	10
2. Çoğunluğun yerlilerden (Türk) olması	5
3. Hem göçmen hem yerlilerden (Türklerden) olması (yarı yarıya)	5
Toplam	20

Türk katılımcıların 6. soruya verdikleri cevaplara içerik analizi yapıldığında Tablo 25'teki 3 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre katılımcılardan 10'u tümüyle yerlilerden (Türk) olduğunu, 5'i çoğunluğun yerlilerden (Türk) olduğunu (yarı yarıya), 5'i ise hem göçmen hem yerlilerden (Türklerden) olduğunu belirtmişlerdir.

Altıncı soruya ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; Ortadoğu göçmeni girişimcilerin paydaşlarla ilişki düzeyinde göçmen gruptan olmasına fazlasıyla önem verdiği dikkat çekmektedir. Balkan göçmeni girişimcilerin ise Ortadoğu göçmeni girişimcilere göre paydaşlarla ilişkisinde göçmenlerin yanı sıra Türklerin de aynı düzeyde olması bir başka dikkat çeken husus olmaktadır. Bunun yanında Türk girişimcilerin çoğunluğu paydaşlarda yerli (Türk) ilişkilere önem vermektedirler.

Katılımcı grubuna sorulan "İstihdam ettirdiğiniz çalışanlarınızı nasıl seçiyorsunuz? Çalışanlar arasında göçmenler (tanışıklık) çoğunlukta mı ve bu eleman seçiminde belirleyici bir faktör mü?" verilen cevaplar aşağıda tablolarda yer almaktadır.

Tablo 26.Ortadoğu Göçmeni Katılımcılara Yönelik Yedinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Çalışanlar arasında göçmenlerin çoğunlukta olması	7
2. Çalışanların hem Türk hem de göçmenlerden oluşması	6
3. Göçmen çalışanın belirleyici bir faktör olmaması	4
4. Ayrımcılıktan dolayı Türk çalışan olmaması	3
5. İletişim ve deneyime göre alınması (çalışan seçimi)	3
6. İşine sadık ve güvenilir olması (çalışan seçimi)	3
7. Çalışanların aile ve akrabalarından olması	3
8. İşten anlaması ve uyum sağlaması (çalışan seçimi)	2
9. Çalışan yok	2
10. Dil bilmenin belirleyici faktör olması	2
11. Güven ve aitik duygusunun olması (çalışan seçimi)	1
12. Kültürlü ve hijyenik olması (çalışan seçimi)	1
Toplam	37

Yukarıdaki Tablo 26'da Ortadoğu göçmenlerinin verdikleri cevaplardan yapılan içerik analizi sonucunda toplamda 12 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre katılımcılardan 7'sinin çalışanlar arasında göçmenlerin çoğunlukta olduğunu, 6'sının çalışanların hem Türk hem de göçmenlerden oluştuğunu, 4'ünün göçmen çalışanın belirleyici bir faktör olmadığını, 3'ünün ayrımcılıktan dolayı Türk çalışanın olmadığını, 3'ünün iletişim ve deneyime göre alındığını, 3'ünün işine sadık ve güvenilir olmasına bakıldığını, 3'ünün çalışanların aile ve akrabalarından oluştuğunu, 2'sinin işten anlamasının ve uyum sağlamasının ön planda olduğunu, 2'sinin dil

bilmenin belirleyici faktör olduğunu, 1'inin güven ve aitlik duygusunun olmasını ve 1'inin kültürlü ve hijyenik olmasını dikkate aldığını belirttiği görülmektedir. Katılımcılardan 2'sinin ise çalışmasının olmadığını belirttiği gözlenmektedir.

Tablo 27. Balkan Katılımcılara Yönelik Yedinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Çalışanların hem Türk hem de göçmenlerden oluşması	7
2. Göçmen veya Türk olmasının belirleyici bir faktör olmaması	6
3. Çalışanlar arasında göçmenlerin çoğunlukta olması	6
4. İşini özenle, severek yapması (çalışan seçimi)	4
5. Güvenilir olması (çalışan seçimi)	4
6. Dil bilmenin belirleyici faktör olması	3
7. Çalışanın olmaması	3
8. Tek çalışanın Türk olması	3
9. Beceri ve iletişim kabiliyetinin olması (çalışan seçimi)	2
10. Yaş faktörünün ve hijyenin dikkate alınması (çalışan seçimi)	2
11. İşini hakkıyla yapması (çalışan seçimi)	2
12. Sabırlı ve güler yüzlü olması (çalışan seçimi)	2
13. İş temposuna ayak uydurabilmesi (çalışan seçimi)	2
14. Tecrübe sahibi olması (çalışan seçimi)	2
15. Çalışanların aile ve akrabalarından olması	2
16. Ayrımcılıktan dolayı Türklerin birlikte çalışmak istememesi	2
Toplam	52

Tablo 27' de Balkan göçmeninin bu soruya verdikleri cevaplardan toplam 16 temanın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu temalara göre katılımcılardan 7'si çalışanların hem Türk hem de göçmenlerden oluşması, 6'sı göçmen veya Türk olmasının belirleyici bir faktör olmaması, 6'sı çalışanlar arasında göçmenlerin çoğunlukta olması, 4'ü işini özenle, severek yapması (çalışan seçimi) ve güvenilir olması (çalışan seçimi), 3'ü dil bilmenin belirleyici faktör olması, 3'ü tek çalışanın Türk olması, 2'si beceri ve iletişim kabiliyetinin olması (çalışan seçimi), 2'si yaş faktörü ve hijyenin dikkate alınması (çalışan seçimi), 2'si işini hakkıyla yapması (çalışan seçimi), 2'si sabırlı ve güler yüzlü olması (çalışan seçimi), 2'si iş temposuna ayak uydurabilmesi (çalışan seçimi), 2'si tecrübe sahibi olması (çalışan seçimi), 2'si çalışanların aile ve akrabalarından olması ve 2'si ayrımcılıktan dolayı Türklerin birlikte çalışmak istememesi cevaplarını vermişlerdir.

Türk girişimcilerde aşağıdaki Tablo 28'de yapılan içerik analizi sonucu verilen cevaplarla toplamda 14 tema ortaya çıkmıştır. Buna göre 9 katılımcı tanışıklığın belirleyici bir faktör olmaması, 7 katılımcı müşteriye karşı olan tutum ve iletişim (çalışan seçimi), 6 katılımcı dürüst ve güvenilir olması (çalışan seçimi), 5 katılımcı tanışıklık olanın da olmayanın da bulunması, 4 katılımcı çalışanlar arasında tanışıklığın olmaması, 3 katılımcı mesleki yeterlilik (çalışan

seçimi), 3 katılımcı tanışıklığın daha önceden olması, 2 katılımcı iş gereği fiziki güce ihtiyaç duyulması (çalışan seçimi), 2 katılımcı esnek çalışma saatlerine uyum sağlaması (çalışan seçimi), 2 katılımcı yetenek ve işe olan uyumu (çalışan seçimi), 2 katılımcı iletişim ve pazarlama kabiliyeti (çalışan seçimi), 2 katılımcı nitelikli ve bilgili olması (çalışan seçimi) ve 1 katılımcı kaliteli hizmet sunması (çalışan seçimi) cevaplarını vermişlerdir. Bu soruya 4 katılımcı çalışanın olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 28.Türk Katılımcılara Yönelik Yedinci Soruya Dair İçerik Analizi Sonuçları

Temalar	Sıklık
1. Tanışıklığın belirleyici bir faktör olmaması	9
2. Müşteriye karşı olan tutum ve iletişim (çalışan seçimi)	7
3. Dürüst ve güvenilir olması (çalışan seçimi)	6
4. Tanışıklık olanın da olmayanın da bulunması	5
5. Çalışanlar arasında tanışıklığın olmaması	4
6. Çalışanın olmaması	4
7. Mesleki yeterlilik (çalışan seçimi)	3
8. Tanışıklığın daha önceden olması	3
9. İş gereği fiziki güce ihtiyaç duyulması (çalışan seçimi)	2
10. Esnek çalışma saatlerine uyum sağlaması (çalışan seçimi)	2
11. Yetenek ve işe olan uyumu (çalışan seçimi)	2
12. İletişim ve pazarlama kabiliyeti (çalışan seçimi)	2
13. Nitelikli ve bilgili olması (çalışan seçimi)	2
14. Kaliteli hizmet sunması (çalışan seçimi)	1
Toplam	52

Yedinci soruya ait cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde; Ortadoğu göçmeni girişimcilerin istihdam ettirdikleri çalışanlar arasında göçmenlik ve tanışıklığın çoğunlukta olması, Balkan göçmeninin ise hem göçmen hem de Türklerden oluşması fakat Türk girişimcilerin istihdam ettirdikleri çalışanları arasında tanışıklığın göçmenlere nazaran daha az olması ve bunu belirleyici bir faktör olarak görmemesi dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışan seçiminde genel olarak iletişim, güvenilirlik ve işini severek özenle yapması ön plana çıkan faktörler olarak ifade edilebilir.

SONUÇ

Ulusal ve küresel düzeyde ekonomik krizlerin çözümlenmesinde, işsizlik sorununa çözüm üretilmesinde, hayatı kolaylaştırmada ve refah düzeyini arttırmada girişimciler oldukça önemli aktörlerdir. Girişimciler, hayatımızda yaşama ve çalışma şeklimizi değiştirme potansiyeline sahiptirler. Bu sebeple göçmen girişimciliği de dâhil olmak üzere girişimciliğin her türü sosyal değişimi teşvik etmekten yaratıcı yeniliklere kadar birçok nedenden dolayı önemlidir. Göçmenler beşerî ve sosyal sermayelerini kullanarak bölgedeki yeniliğe doğrudan katkı sağlayabilmektedirler. Girişimcilik faaliyeti sonucu göçmenlerin sosyal hayatın içinde bulunmaları, onları psikolojik olarak olumlu yönde etkileyebilmekte ve yeni fikirlerle kültür alışverişinin sağlanmasıyla yeni sektörlerin oluşması veya sektör çeşitliliğinin artması sağlanabilmektedir. Ayrıca sektörlerde göçmenlerin bilgi ve deneyimlerinden faydalanılmaktadır. Göçmen girişimcilerin, göç eyleminde bulunduğu ülkenin ekonomisine ve istihdam alanına katkı sağlaması yanında kendilerine ev sahibi olan bulundukları bölgeye değer katarlar. Göçmen girişimciler girişimcilik faaliyeti gösterdikleri ülkede aralarında göçmenlik ilişkilerinin bulunduğu gruplarla iş yapmaktadırlar. Bunun yanında göçmenlik ilişkileri bulunmayan müşteriler ve çalışanlarla ilişki içinde olmaları toplum açısından önyargıların kırılarak güven, dayanışma ve bağlılık oluşturulmasına katkı sağlamaktadır.

Alanyazında Kets De Vries (1977, ss. 34-57) ve Palmer'in (1971, ss. 32-38) belirttiği gibi girişimciler daha fazla kazanç sağlamak ve kendi bağımsızlığını ortaya koymak amacıyla girişimciliğe yönelmektedir. Buna karşılık göçmenlerin girişimcilik eğilimlerinde tek bir özel nedene bağlı kalınmadığı, bireysel özelliklere göre girişimciliğe eğilim gösterdikleri (Duman & Özdemirci, 2020, s. 650) belirtilmektedir. Dolayısıyla bu araştırma çalışması göçmen girişimciliğinde girişimci olma nedenlerini, işletme açmaya iten sebepleri, sermayeyi nasıl temin ettiklerini, hangi sektörde faaliyette bulunulduğunu, karşılaşılan sorunları, paydaşlarla olan ilişki düzeylerini ve istihdam ettirilen çalışanlarla göçmenlik ilişkilerini (tanışıklığı) belirlemeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda yerel girişimcileri de araştırma kapsamına dâhil ederek benzer sorunların olup olmadığı irdelenmiştir.

Araştırmada göçmen girişimciler ile yerel girişimcilerin en fazla ortak noktaya sahip olunan bulgulara bakıldığında hem göçmen girişimcilerin hem de yerel girişimcilerin önceki mesleğinin şu an yaptığı meslek üzerinde olmasıdır. Nitekim girişimcilerin çoğunluğu daha önce yaptığı küçük girişimcilik faaliyetleri veyahut belirttiğimiz gibi kişisel olarak kendiışlerinde en iyi yaptığı alan olduklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde her iki girişimcilik

faaliyetinde bulunan girişimcilerin daha fazla gelir kaynağı elde etme ve kendi özgürlükleri adına faaliyete geçmelerinde öncü olmuştur. Göçmen girişimcilerin daha önce işçi olarak yeterli emek-ücret karşılığını alamamaları ve sigorta sorunları yaşadıkları ülkemizdeki yerel işçilerin de aynı şekilde işveren-işçi arasındaki ekonomik ve politik çözümlenmeleri gözler önüne sermektedir.

Göçmen girişimcilerin sosyal ağlarla elde ettikleri sosyal sermaye ve beşerî sermayelerinin ticari rekabette avantaj oluşturduğu gözlenmektedir. Bunun yansısı yerel girişimcilerin göçmen girişimcilerle de rekabet yarışına girdikleri görülmüştür. Çalışmadan da anlaşılacağı üzere göçmen girişimcilerin sermaye ve kaynak oluşum süreçlerinde özellikle aile ve sosyal çevreden destek almaları ve kişisel birikimlerini kullanmaları söz konusu olmaktadır. Bu doğrultuda sermaye için bankaya başvurdıklarında ise banka kredilerine erişimlerinin daha kısıtlı olduğu hatta yabancı olduğu için verilmediği belirtilebilir.

Elde edilen verilerde özellikle göçmen girişimcilerin bölgesel demografik dönüşümle birlikte ticari pazar alanlarında birçok farklı sektörlerde bulunma avantajını sağladıkları gözlemlenmiş, aynı zamanda istihdam ettirmede olanak sağladığı görülmüştür. Göçmen girişimciler çalışan ve tedarikçilerde etnik birlikteliğe önem vermektedirler. Araştırmada bazı göçmenler ise etnik birlikteliğin mecburiyetten oluştuğunu belirtmektedirler. Buna göre faaliyet gösterdikleri ülkede kendilerine karşı baskın şekilde ırkçılık tutumlarına maruz kalmaları ve özellikle dil sorunu yaşamaları göçmen grubunu etnik birlikteliğe önem vermesini arttırmaktadır. Dil sorunlarına karşılık birçok göçmen girişimcinin kurslara gitmeye veya öğrenme çabasında olmaya çalıştıkları da araştırmada anlaşılmaktadır.

Göçmen girişimcilerin çalışma izniyle ve bürokratik faaliyetlerle ilgili sorunların olması kayıt dışı ticari faaliyetlerin yaygınlaşmasına sebebiyet verirken, vergi ve ruhsat alma sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Buna çözüm yöntemi olarak yerel girişimcilerin vergilerini kullanmaları ve yerel girişimcinin bu durumu lehine kullanması da ayrı durum haline gelmektedir. Burada politik yaptırımların ve denetimlerin ön plana çıkması belirlenmiştir.

Çalışmada girişim faaliyeti yapan göçmen nüfusun içinde bulundukları ticari faaliyetlerde finansal ve piyasa şartları olarak yaşadıkları sorunlar dikkat çekerken, Türk girişimcilerle aynı durumu paylaştığı görülmektedir. Araştırmamızda göçmen girişimcilerin en önemli sorun olarak ifade ettikleri kültürlerarası farklılıklar ve ayrımcılık hali de göçmen nüfusa yönelik her geçen gün artan olumsuz düşüncelerin sonucu olarak dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak araştırmada göçmen girişimciler, özellikle Türkiye'nin ekonomik yapısı ve konumundan dolayı ticarete açık bir ülke olduğunu ve bu sebeple ülkemizden faydalanmak ve girişim faaliyetleri yapmak istediklerini belirtilmişlerdir. Göçmen girişimcilerin etkin sosyal ağlarının ve mesleki deneyimlerinin ticari pazar alanlarında etkilerinin yoğun olduğu gözlemlenmiş ve girişimcilik faaliyetlerinde büyük oranda artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bu bulgular sonucunda alinyazındaki Duman & Özdemirci (2020) ve Yıldırım & Yüksekbilgili (2021) çalışmaları ile paralellik sağladığı görülmektedir. Göçmenlerin girişimciliğe yönelmesindeki etkenlere baktığımızda özetleyecek olursak bireysel nedenler, kültürel nedenler ve ekonomik şartlar gibi faktörlerin etkili olduğu gözlemlenmiştir. Kendilerine ait sebeplerle veya zorunlu göçlerle yerleşimin olduğu ülkelerin göçmen girişimciliğine yönelik devlet politikalarını daha önceden planlamalarının girişimcilik faaliyetlerine ve ülkeye katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Göçmen girişimcilerin, hangi nedenle olursa olsun geldikleri ülkelerin ekonomilerine çeşitlilik ve fayda sağladıkları benzer araştırmalarca ortaya konulmuştur.

Göçmen girişimcilerin ülkemizde girişimcilik hareketini daha sağlıklı yürütebilmesi ve başarılı olabilmeleri için bazı problemlerin ortadan kaldırılması veya çözümler getirilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Bu nedenle araştırma sonucunda göçmen girişimcilerin karşılaştıkları sorunlara bakıldığında; devletin göçmen girişimcilere destek verme konusunda yetersiz kalması, hukuksal ve piyasa bilgi eksiklikleri, bürokratik işlerin yürütülme sıkıntısı ve göçmenlere bakış açısının medya organlarında hep aynı yönde betimlenmesi en önemli sorunlardandır. Bu konuda yapıcı adımların atılması, yeni yatırımların, istihdamın ve kazanç fırsatlarının gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda, araştırma göçmenlerin girişimci olma nedenlerinin belirlenmesi ve göçmen girişimcilerin karşılaştıkları sorunların saptanmasında literatüre önemli bir katkıda bulunmuştur.

Çalışmanın çeşitli kısıtları da bulunmaktadır. Bunlar; çalışmanın anakütlesinin Konya ve Karaman illerini kapsamaması, pandemi ve seçim süreçlerinde verilerin elde edilmesi kısıtlar arasında yer almaktadır. Gelecek araştırmalarda büyükşehirlerdeki göçmen girişimcilerle ve farklı iş sektörleri üzerinde daha farklı sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağca, V. & Kandemir, T. (2008). Aile işletmelerinde iç girişimcilik finansal performans ilişkisi: Afyonkarahisar'da bir araştırma. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 209-229.
- Ağca, V. & Yörük, D. (2006). Bağımsız girişimcilik ve iç girişimcilik arasındaki farklar: kavramsal bir çerçeve. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 155-173.
- Altınay, L. & Altınay, E. (2008). Factors influencing business growth: the rise of Turkish entrepreneurship in the UKI. *International Journal Of Entrepreneurial Behavior Research*, 14(1), 24-46.
- Antoncic, B. & Hisrich, R.D. (2000). Intrapreneurship modeling in transition economies: a comparison of slovenia and the united states. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 5(1), 21-40.
- Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ., & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik: kurumsal bir inceleme. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 37-75.
- Arslan, K. İ. & Toksoy, D. M. (2017). Türkiye’de kadınları girişimciliğe yönelten faktörler karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 1, 123-148.
- Arslan, E. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 395-407.
- Aslan, G., Araza, A. & Bulut, Ç. (2012). Sosyal girişimcilerin kavramsal çerçevesi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 7(2), 69-88.
- Aşkın, A., Nehir, S. & Vural, Ö.S. (2011). Tarihsel süreçte girişimcilik kavramı ve gelişimi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(2), 55-72.

- Aytaç, Ö. & İlhan, S. (2007). Girişimcilik ve girişimci kültür: sosyolojik bir perspektif. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 101-120.
- Ballı, A. (2017). Girişimcilik ve girişimci tipolojileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 143-166.
- Başar, M. & Tosunoğlu, T. B. (2006). Değer yaratımında iç girişimciliğin değişen boyutu: bilgi girişimcilerinin rolü. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 123-134.
- Berk, E., (2009). Girişimcilik dersinin etkililiğinin değerlendirilmesi. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı EARGED.
- Bozkurt Ö. Ç. vd. (2012). Türkiye’de girişimciliğin gelişimi: girişimciler üzerinde nitel bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 229-247.
- Bulut, Ç. vd. (2008). Kurumsal girişimcilik: kavramsal yapı üzerine bir tartışma. *Yaşar Üniversitesi E- Dergisi*, 3(10), 520-1389.
- Cin, H. & Günay, G. (2013). Girişimcilerin girişimcilik tipleri ile duygusal zekâları arasındaki ilişki: Edirne örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 8(2), 7-31.
- Çolak, Y. (2019). *İtme ve çekme faktörlerinin Türkiye’de faaliyet gösteren Suriyeli göçmen girişimcilerin algılanan rekabet stratejileri üzerindeki etkisi* (Tez No. 573511) [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Çolakoğlu, H. & Çolakoğlu, T. (2016). Üniversitelerde girişimcilik eğitimi ile öz yeterlilik algısı ve girişimcilik potansiyeli ilişkisi üzerine bir saha araştırması. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 70-84.
- Çöğürücü, İ. (2016). İktisadi doktrinlerde geçmişten günümüze girişimciliğin önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 65-80.

Duman, Ş. E. & Özdemirci, A. (2020). Türkiye’deki Suriyeli göçmen girişimciler üzerine bir alan araştırması. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 629-656.

Duman, Ş. E. (2019). *Türkiye’de Suriyeli göçmen girişimciler üzerine bir alan araştırması* (Tez No. 584500) [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Ergüder, T., (2011). *Girişimcilik, iç girişimcilik, sosyal girişimcilik; benzer ve farklı yönleri*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi.

Eryılmaz, M. (2019). *Mülteci Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Göker, Z. A. (2019). *Girişimcilik teorisi ve kurumsal girişimcilik kavramı: kurumsal girişimcilik ve iş tatmini ilişkisinde örgüt yapısının rolü* (Tez No. 597560) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Göküş, M., Özdemiray, M. S. & Göksel, S. Z. (2013). Bölgesel kalkınmada kadın girişimciliğinin önemi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 87-97.

Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 233-252

Gündüz, Y. A. (2018). *Kalkınmada girişimciliğin önemi ve kadın girişimciliği*. Uluslararası bilimsel çalışmalarda yenilikçi yaklaşımlar sempozyumu, Samsun.

Güner, H. & Korkmaz, A. (2011). İstihdamın artırılmasında girişimciliğin önemi: Hatay iline olan ekonomik katkıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(26), 897-919.

- Güngördü, S. (2018). *Göçmen girişimcilerin kişilik özellikleri ve göçmen girişimcilik üzerine algıları* (Tez No. 489149) [Yüksek lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Gürel, E. (2012). İç girişimcilik bir literatür taraması. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 3(6), 56-75.
- Hajhazaa, S. (2021). *Göçmen girişimcilerin kişilik özellikleri ve göçmenlik üzerine algıları Suriyeli göçmenler üzerine bir araştırma* (Tez No. 668954) [Yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Hall, M.A. (1999). *English caribbean immigrant entrepreneurs in montreal*. Ottawa: National Library of Canada.
- Jansen, M., De Kok, J., Spronsen & J. V., Willemsen, S. (2003). *Immigrant entrepreneurship in Netherlands: Demographic determinants of entrepreneurship of immigrants from NonWestern Countries*. Research Report: Zoetermeer.
- Karaca, M., Özdevecioğlu, M. & İnce, F. (2016). Kamu girişimcilerinin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik uygulamalı bir çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 94-119. <https://doi.org/10.22466/acusbd.263587>
- Karadal, H. , Duman, N. & Saygın, M. (2017). Girişimcilik yazını: Türkiye'deki lisansüstü tezlerle yönelik bir inceleme. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 137-148. DOI:[10.18092/ulikidince.323649](https://doi.org/10.18092/ulikidince.323649)
- Karasu, I. (2020). *Suriyeli sığınmacı girişimciler ile Şanlıurfa'daki girişimcilerin girişimci profili üzerine karşılaştırmalı bir alan araştırması* (Tez No. 662070) [Yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Kayalar, D. & Yıldız, S. (2017). Uluslararası göç sonrası ortaya çıkan girişimcilik türleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1), 55-62.

- Kets De Vries, M. F. R. (1977). The entrepreneurial personality: a person at the crossroads. *Journal of Management Studies*, 14(1), 34-57.
- Kişi, N. (2018). Dijital çağda yeni bir girişimcilik yaklaşımı: Dijital girişimcilik. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(2), 389-399.
- Kutluay Tutar, F. & Balkaya, D. (2021). Kadın girişimciliğin yerel kalkınmadaki rolü: Niğde örneği. *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(35), 111-119.
- Küçükaltan, D. (2009). Genel bir yaklaşımla girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 4(1), 21-28.
- Masurel, E. et al. (2002). Motivations and performance conditions for ethnic entrepreneurship, *Growth and Change*, 33(2), 238-260. <https://doi.org/10.1111/0017-4815.00189>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (Selahattin Turan, çev. ed.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nas İlhan, T. & Çolak, Y. (2020). İtme ve çekme faktörlerinin göçmen girişimcilerin algılanan rekabet stratejileri üzerindeki etkisi ve iş yaşam evreleri döngüsünün moderatör rolü: Suriyeli göçmen girişimci örneği. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 9(18), 68-89.
- Nişancı, N. Z. (2015). Göçmen girişimcilik üzerine: Pittsburgh'daki Türk girişimciler. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10(1), 1-28.
- Ojo, S.(2013). Diaspora girişimciliği: Londra'daki Nijeryalı girişimciler üzerine bir çalışma. [Doktora Tezi East London Üniversitesi]. Royal Docks Bussiness School. <https://doi.org/10.15123/PUB.3506>

Onay, M. (2015). *Girişimcilik temel kavramlar, girişimcilik türleri, girişimcilikte güncel konular* (E.Kaygın ve B.Güven, Ed.). Siyahinci Yayıncılık, İstanbul.

Örenç, D. (2019). *Uygulamalı girişimcilik eğitiminin girişimcilik üzerine etkisi: Çanakkale ili örneği* (Tez No. 543740) [Yüksek Lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi

Özden K., Temurlenk, S. & Başar S. (2008). Girişimcilik eğilimi: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi öğrencileri üzerine bir araştırma. *FBE Journal*,10(11), 1-21.

Özdevecioğlu, M. & Karaca, M. (2015). *Girişimci ve girişimci kişilik kavram ve uygulama*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Özkaya, G. (2020). *Kadın girişimcilerin girişimci olma nedenleri ve girişimcilik algılarının sosyo-demografik değişkenler açısından değerlendirilmesi: İzmir ilinde bir araştırma* (Tez No. 651000) [Yüksek Lisans tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Özkul, G. & Dengiz, S. (2018). Göçmen girişimcilik bağlamında Suriyeli göçmenlerin Hatay iline olan ekonomik katkıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,10(26), 897-909. <https://doi.org/10.20875/makusobed.477418>

Özservet, Y. (2017). *İstanbul'da girişimci göçmenler*. Uluslararası Göç ve Toplumsal Uyum Araştırmaları Serisi: 2. Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi. Doi: [10.13140/RG.2.2.34018.43201](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.34018.43201)

Parin, S., & Kılıç, A. R. (2022). Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin girişimcilik faaliyetlerinde farklı sermaye biçimlerinin rolü. *Göç Dergisi*, 9(1), 15-36.

Rettab, B. (2001). The emergence of ethnic entrepreneurship: a conceptual framework, EIM Business and Policy Research, Report No: H200103.

Soysal, A. (2010). Kadın girişimcilerin özellikleri, karşılaştıkları sorunlar ve iş kuracak kadınlara öneriler: Kahramanmaraş ilinde bir araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 71-95.

Soysal, A. (2015). *Girişimcilik temel kavramlar, girişimcilik türleri, girişimcilikte güncel konular* (E.Kaygın ve B.Güven, Ed.). Siyahinci Yayıncılık, İstanbul.

Strüder, I. R. (2003). Do concepts of ethnic economies explain existing minority enterprises?: the Turkish speaking economies in London. London School of Economics and Political Science Department of Geography & Environment, Working Paper.

Subonova, A. (2013). *Türkiye'deki Kırgız ve Kazak kökenli göçmen girişimciler üzerine bir alan araştırması* (Tez No. 339103) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Şahin, E. (2006). *Kadın girişimcilik ve Konya ilinde kadın girişimcilik profili üzerine bir uygulama* (Tez No. 189282) [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Şimşek, G. & Altun, F. (2020). Sosyal belediyecilikte sosyal hizmetlerin ve sosyal girişimci faaliyetlerin rolü. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(1), 55-61.

Tahtalı, A. F.(2018). *Türkiye'de kadın girişimciliği ve Malatya kentsel alanda kadın girişimciler üzerine bir araştırma* (Tez No. 535107) [Doktora tezi, İnönü Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

Tekbaş, F. & Karan, O. (2021). Hatay'daki geçici koruma altındaki Suriyelilerin girişimcilik deneyimleri. *Göç Dergisi*, 9(1), 65-84.

Tepe Küçüklüoğlu,M., Baynazoğlu, M. & Berber, Ş. (2020). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin kariyer ve girişimcilik yönelimleri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 27(1), 91-108.

Terzioğlu, M. K., Bulut, M. & Erkut, E. N. (2018). Göç: Girişimcilik ve bilgi teknolojilerinin etkisi. ICOAEF'18 IV. International Conference on Applied Economics and Finance & Extended With Social Sciences (Kasım 2018).

Valdez, Z. (2003). Etnik girişimciliğin ötesinde: etnik köken ve işletmelerde ekonomi. *UC San Diego: ABD-Meksika Araştırmaları Merkezi*.<https://escholarship.org/uc/item/8c8206b6>

Waldinger, R., Aldrich, H., & Ward, R. (1990). Ethnic entrepreneurs: Immigrant business in industrial societies. London: Sage.

Yelkikalan, N., Akatay, A. & Altın, E. (2010). Yeni girişimcilik modeli ve yeni nesil girişimci profili: internet girişimciliği ve Y, M, Z kuşağı girişimci. *Sosyal Ekonomi Araştırmalar Dergisi*, 1(20), 489-506.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, ISBN: 9789750239991.

Yıldırım, İ. & Yüksekbiçgili, Ö. (2021). Göçmen girişimciliği ve Suriyeli göçmenlerin iş kurma sorunları. *Socrates Disiplinlerarası Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(7), 113-130.

ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

“GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİNDE GİRİŞİMCİ OLMA SÜRECİ: TÜRK, ORTADOĞU GÖÇMENİ VE BALKAN GÖÇMENİ GİRİŞİMCİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI”

başlıklı bu araştırma, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi tarafından yapılmaktadır. Araştırma bilimsel bir çalışma amacıyla planlanmıştır. Sizin vereceğiniz yanıtlarınızdan elde edilecek sonuçlar çalışmaya oldukça önemli katkılar sağlayacaktır. Bu nedenle soruların tümüne ve içtenlikle cevap vermeniz büyük önem taşımaktadır.

Araştırmaya katılmanız gönüllülük esasına dayalıdır. Bu form aracılığı ile elde edilecek bilgiler gizli kalacaktır ve sadece araştırma amacıyla (veya “bilimsel amaçlar için”) kullanılacaktır. Çalışmaya katılmamayı tercih edebilirsiniz veya anketi doldururken istemezseniz son verebilirsiniz.

Vereceğiniz yanıtlar için şimdiden teşekkür ederiz.

Araştırmacı:
Kısmet Mutlu TAJİ

Araştırma Yürütücüsü:
Doç. Dr. Gökhan KERSE

Demografik Sorular;

- 1-Yaşınız?
- 2-Medeni hâliniz?
- 3-Eğitim durumunuz?

Girişimciliğe Yönelik Sorular;

- 4- Girişimcilik faaliyetine başlamadan önce ne iş yapıyordunuz?
- 5-Sizi girişimci olmaya (işletme açmaya) iten sebepler ne/neler oldu?
- 6-İşinizi kurarken sermayenizi veya kaynağınızı nasıl temin ettiniz?
- 7-İş sektörünüz hangi alanda faaliyet göstermekte ve neden bu alanı tercih ettiniz?
- 8-Girişimcilik faaliyetinizde karşılaştığınız problemler nelerdi ve bu problemlere karşılık ne tür çözümler geliştirdiniz?
- 9- Çalışma hayatınızda paydaşlarla (tedarikçiler, müşteriler vb.) ilişkilerde göçmenlik ilişkisi düzeyi hakkında bilgi verebilir misiniz?
- 10- İstihdam ettirdiğiniz çalışanlarınızı nasıl seçiyorsunuz? Çalışanlar arasında göçmenler (tanışıklığınız) çoğunlukta mı ve bu eleman seçiminde belirleyici bir faktör mü?

EK-1

ANKET FORMU ARAPÇA

- العمر ؟
- الوضع المدني (متزوج – أعزب) ؟
- الوضع التعليمي (ابتدائي – اعدادي – ثانوي – جامعي) ؟
- ما هو العمل الذي كنت تعمله قبل ان تأسس عملك ؟
- ما هي الاسباب التي دفعتك لتأسس عملك الحالي ؟
- من اين حصلت على رأس مالك عند تأسيس عملك؟
- ما هو السوق الذي تجري به عملك وما سبب اختيارك لهذا السوق & او هذه المهنة ؟
- ما هي المشاكل التي واجهتك اثناء اجراء عملك وكيف حصلت على الحلول ؟
- بعد تأسيس عملك الموردين
- هل كانوا من اللاجئين او من الاتراك هل كانت بينكم صلة وصل من المكان الذي اتيتم منه ؟
- اصدقاء عملكم هل كانوا من الملتجئين الاجانب ام كانوا من الاتراك كيف كانت عمليات اختيارهم وما هي الخواص التي بحثتم عنها بهم؟